ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Αντώνης Αλφιέρης

Προϋποθέσεις και ιδεολογία σε άρθρα της «Καθημερινής» με θέμα τη μετανάστευση στην προεκλογική περίοδο του 2012

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2016

Αντώνης Αλφιέρης

Προϋποθέσεις και ιδεολογία σε άρθρα της «Καθημερινής» με θέμα τη μετανάστευση στην προεκλογική περίοδο του 2012

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΟΠΤΗΣ: **ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΓΟΥΤΣΟΣ**

ΕΠΙΤΡΟΠΗ: **ΜΑΡΩ ΚΑΚΡΙΔΗ**

ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ ΜΠΕΛΛΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή

2. Θεωρητικό πλαίσιο

2.1. Ιδεολογία

2.2. Προϋποθέσεις

2.3. Διακειμενικότητα και τάξεις λόγου

3. Δεδομένα και μεθοδολογία

4. Ανάλυση των προϋποθέσεων στα δεδομένα

4.1 Δείκτες Προϋπόθεσης

4.1.1 Οριστική Αναφορά

4.1.2 Αναφορικές Προτάσεις

4.1.3 Προσδιοριστικά Επίθετα

4.1.4 Επαναληπτικά

4.2 Αναπαραγωγή αλλότριου λόγου

4.3 Διακειμενικότητα

5. Τάξεις λόγου

5.1 Κειμενικό είδος

5.2 Λόγος

5.3 Ύφος

6. Συμπεράσματα

Βιβλιογραφία

Παράρτημα : Κείμενα

1. Εισαγωγή

Σε αυτή την εργασία αναλύονται, με άξονα τις δομές προϋπόθεσης, οκτώ άρθρα της εφημερίδας *Η Καθημερινή* με θέμα τη μετανάστευση από τη διπλή προεκλογική περίοδο του 2012. Συζητώντας παραδείγματα προϋποθέσεων στα κείμενα, που συνθέτουν ένα μικρό και με ευδιάκριτο ιδεολογικό υπόβαθρο σώμα, επιχειρείται η περιγραφή του τρόπου με τον οποίο οι προϋποθέσεις μεταφέρουν πληροφορίες σε αυτά και η καταγραφή των βασικών στοιχείων που συνεισφέρουν στην ιδεολογική διάρθρωσή τους. Στη συζήτηση υποστηρίζεται ότι οι προϋποτιθέμενες πληροφορίες παρουσιάζουν συστηματικότητα και επανάληψη, διαμορφώνοντας για τα κείμενα αυτά ένα συγκεκριμένο πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπαριστάται το θέμα της μετανάστευσης. Για να περιγραφεί πιο συγκεκριμένα αυτό το πλαίσιο, εξετάζονται τα δεδομένα που προκύπτουν από την ανάλυση των προϋποθέσεων σε συνάρτηση με τα τρία επίπεδα των τάξεων λόγου (ύφος, λόγος και κειμενικό είδος), τα οποία αντιστοιχούν στις τρεις όψεις της κειμενικής σημασίας, και περιγράφουν τους τρόπους με τους οποίους τα κείμενα παρουσιάζονται ως κοινωνική δραστηριότητα, σύμφωνα με τον Fairclough (2003). Σκοπός είναι να φανούν, όπως ενσωματώνονται στις δομές προϋπόθεσης –μεταξύ άλλων ιδεολογικών μηχανισμών– κάποια από τα χαρακτηριστικά του λόγου για τη μετανάστευση σαν κειμενική/κοινωνική κατασκευή, δηλαδή σαν μια κανονικοποιημένη απλώς εκδοχή του, σε αντίθεση με την επιδίωξή του να παρουσιάζεται σαν αντικειμενική αναπαράσταση του θέματος.

2. Θεωρητικό πλαίσιο

Στην ενότητα αυτή αναλύονται οι βασικές έννοιες που θα χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια στην ανάλυση των κειμένων, και συγκεκριμένα οι έννοιες της ιδεολογίας, των προϋποθέσεων, της διακειμενικότητας και των κειμενικών ειδών.

2.1. Ιδεολογία

Ανεξάρτητα από τον συνειδητό ή ασυνείδητο χαρακτήρα της διαδικασίας παραγωγής και κατανάλωσης των κειμένων, η ιδεολογική συγκρότηση του παραγωγού και του καταναλωτή είναι καθοριστική για το τελικό εξαγόμενο της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης. Ο τρόπος που αντιλαμβανόμαστε, τόσο κατά τη συγκρότηση όσο και κατά την κατανόησή τους, όσα λέγονται ή γράφονται, είναι βασισμένος σε αντιληπτικά

σχήματα, τα οποία είναι ταυτόχρονα διαμορφωμένα και υπό τροποποίηση. Κάθε νέο κείμενο ενσωματώνεται, από τη στιγμή που θα παραχθεί, σε ένα σώμα σχετικών κειμένων, με τα οποία αλληλεπιδρά σε μια διαδικασία που αντανακλά τη διαμόρφωση αυτών των νοητικών σχημάτων, τα οποία συγκροτούν αυτό που εδώ θα οριστεί σαν ιδεολογία.

Στην ανάλυση που ακολουθεί, αναζητάμε κειμενικά χαρακτηριστικά της ιδεολογίας (ή των ιδεολογιών) πάνω στην οποία συγκροτείται το θέμα της μετανάστευσης στο είδος των δημοσιογραφικών κειμένων, σε μία συγκεκριμένη εφημερίδα. Η ιδεολογία, όπως ορίζεται για τις ανάγκες της εργασίας, έχει δύο όψεις: Η πρώτη είναι γενική και δεν είναι σημασιολογικά φορτισμένη. Πρόκειται για την πρισματική λειτουργία που προϋποθέτει οποιαδήποτε απόπειρα κατανόησης και αντίληψης. Ένας κατάλληλος ορισμός είναι ίσως αυτός του Thernborn, που ορίζει την ιδεολογία σαν «εκείνη την πλευρά της ανθρώπινης κατάστασης με βάση την οποία οι άνθρωποι ζουν τις ζωές τους σαν συνειδητοί φορείς, σε ένα κόσμο που γίνεται αντιληπτός εκ μέρους τους σε διάφορα επίπεδα» (1980: 2).

Ταυτόχρονα, η ιδεολογία, που με βάση αυτό τον ορισμό συγκροτεί τη βάση της ποικιλίας των αντιληπτικών μας αντιδράσεων απέναντι στις εκφάνσεις του κόσμου στον οποίο ζούμε, συγκροτεί επίσης τη βάση της τοποθέτησής μας απέναντί τους. Αυτή η δεύτερη όψη της ιδεολογίας, εστιάζει στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που καθορίζουν την απόκτηση και διαμόρφωση συγκεκριμένων νοητικών σχημάτων και όχι άλλων. Από αυτή την άποψη, θα αναζητηθούν τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά ενός λόγου, ας τον ονομάσουμε ιδεολογικό λόγο (discourse) που «κατανοημένος επαρκώς, σημαίνει λόγο τέτοιο που, αποκρυπτογραφημένος και αποκωδικοποιημένος με συγκεκριμένους τρόπους, θα προδώσει στα όρια και τις εμφάσεις, τις σιωπές, τα κενά και τις εσωτερικές του αντιφάσεις, το αποτύπωμα πραγματικών υλικών συγκρούσεων» (Eagleton 1994: 8).

Με βάση τα παραπάνω, αποδεχόμαστε τη θέση αφετηρίας της εργασίας και το σκοπό της στην αποκάλυψη των ιδεολογικών χρήσεων της προϋπόθεσης σαν επίσης ιδεολογική. Οι ιδέες προκύπτουν από την ανάγκη της αποτύπωσης της πραγματικής διάταξης των υλικών δυνάμεων που δρουν στα όρια της κοινωνίας. Ερμηνεύοντας τις σχέσεις μεταξύ αυτών των δυνάμεων σαν σχέσεις κυριαρχίας, μπορούμε να χαρτογραφήσουμε τον κόσμο των ιδεών σαν ένα κόσμο αντιπαράθεσης και σύγκρουσης. Η κατανόηση του υλικού/κοινωνικού κόσμου, συνειδητή ή ασυνείδητη,

βρίσκεται σε σχέση εξάρτησης με τη θέση μας σε αυτόν. Με αυτή την έννοια, οι ιδέες αποτελούν όπλα μιας διαρκούς αντιπαράθεσης ανάμεσα στη διατήρηση των σχέσεων μέσα στις οποίες αυτές οι ίδιες ιδέες γεννιούνται, και στην ανατροπή τους. Από εδώ προκύπτει η αντίληψη για την ιδεολογία σαν νομιμοποιητική βάση συγκεκριμένων αντιλήψεων σχετικά με αυτές τις σχέσεις κυριαρχίας.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό αυτής της όψης της ιδεολογίας, σύμφωνα πάλι με τον Eagleton, είναι η εγγενής τάση της να αποκρύπτει τις αντιθέσεις από τις οποίες γεννιέται. Η αντίληψη της ιδεολογίας με αυτό τον τρόπο, συνεπάγεται την άρνησή της ότι αποτελεί απλώς μια ερμηνευτική εκδοχή της πραγματικότητας, αξιώνοντας ότι είναι η μόνη εκδοχή της: «οι ιδεολογίες είναι σύνολα στρατηγικών λόγου (discursive strategies) με σκοπό την εκτόπιση (...) πραγματικοτήτων που αποδεικνύονται ντροπιαστικές για μια κυρίαρχη εξουσία, συνεισφέροντας με αυτό τον τρόπο στην αυτο-νομιμοποίηση αυτής της εξουσίας» (όπ.π.: 8). Η υπόθεσή μας εδώ είναι ότι τα κείμενα που αναλύονται και εντάσσονται σε ένα ευρύτερο σώμα, το κειμενικό είδος των δημοσιογραφικών κειμένων έχουν ως βασική κοινωνική λειτουργία την κανονικοποίηση παράλληλων κοινωνικών πρακτικών στο πεδίο της άμεσης κοινωνικής ζωής, οι οποίες αντιμετωπίζουν τη μετανάστευση σαν προβληματικό και προς επίλυση θέμα.

2.2. Προϋποθέσεις

Με τον όρο προϋπόθεση εννοούμε την κειμενική λειτουργία που υπονοεί ότι κάποια πληροφορία είναι ήδη γνωστή, χωρίς αυτό να δηλώνεται ρητά στο προτασιακό περιεχόμενο. Η μελέτη του φαινομένου ανάγεται στα τέλη του 19ου αιώνα (Frege 1892), ενώ γίνεται δημοφιλές γλωσσολογικό αντικείμενο μετά το δεύτερο μισό του 20ου, με εργασίες όπως αυτές των Strawson (1952), Fillmore (1971), Kiparsky and Kiparsky (1971) και Steinberg & Jakobovits (1971).

Η προϋπόθεση είναι βασικός μηχανισμός γλωσσικής επικοινωνίας. Οι ομιλητές προϋποθέτουν την κατανόηση μεγάλου μέρους των σημασιολογικών και πραγματολογικών στοιχείων που περιέχονται στο λόγο, διαφορετικά η επικοινωνία καθίσταται αδύνατη, στο πλαίσιο της απουσίας της αναγκαίας οικονομίας. Ξεκινώντας από την προϋπόθεση μιας αμοιβαία κατανοητής γλώσσας, των βασικών αρχών που διέπουν την επικοινωνία και την κοινωνική ζωή, όπως οι κυρίαρχες κοινωνικές σχέσεις

και οι ρόλοι, το στενότερο εύρος διάρθρωσης των διάφορων προς συζήτηση θεμάτων και καταλήγοντας στα ιδιαίτερα στοιχεία που γίνονται αντιληπτά μόνο μεταξύ συγκεκριμένων ομιλητών στο πλαίσιο της μοναδικής κοινής τους εμπειρίας, γίνεται αντιληπτό ότι οι προϋποθέσεις βρίσκονται παντού στο λόγο. Εδώ θα μας απασχολήσει η προϋπόθεση, όπως μπορεί να ταυτοποιηθεί μέσα από το φαινόμενο της προβολής, που είναι και αυτό που περισσότερο έχει απασχολήσει τη σχετική έρευνα.

Σύμφωνα με αυτό, προϋπόθεση είναι το μέρος ενός εκφωνήματος που διατηρεί την ισχύ του κάτω διαφορετικούς τελεστές, και ιδιαίτερα αυτόν της άρνησης, που θα χρησιμοποιήσουμε και εδώ ως κριτήριο. Η ακόλουθη πρόταση,

(1) Το ζήτημα επανάκτησης της πλατείας Ομονοίας είναι ζωτικής σημασίας για την αναβάθμιση του κέντρου.

συνεπάγεται ότι

1. Υπάρχει ζήτημα επανάκτησης της πλατείας Ομονοίας
2. Το κέντρο χρειάζεται αναβάθμιση

και

3. Το ζήτημα (...) είναι ζωτικής σημασίας για αυτήν

Λαμβάνοντας υπόψη την αρνητική μορφή της πρότασης,

(2) Το ζήτημα επανάκτησης της πλατείας Ομονοίας *δεν* είναι ζωτικής σημασίας για την αναβάθμιση του κέντρου.

παρατηρούμε ότι:

1. Υπάρχει ζήτημα επανάκτησης τη πλατείας Ομονοίας
2. Το κέντρο χρειάζεται αναβάθμιση

αλλά προφανώς όχι ότι το πρώτο είναι ζωτικής σημασίας για το δεύτερο. Τα 1 & 2 εξακολουθούν να αποτελούν συνεπαγωγές του (2), και γι' αυτό λέμε ότι προβάλλονται, αποτελούν δηλαδή δομές προϋπόθεσης.

Στα παραπάνω έχουμε ακόμα δύο συνεπαγωγές, ότι δηλαδή υπάρχει κάποια *πλατεία Ομονοίας* και ότι αυτή βρίσκεται στο *κέντρο*. Οι προϋποθέσεις βρίσκονται παντού στη γλώσσα, γι' αυτό η επιλογή τους στα υπό εξέταση κείμενα γίνεται με κριτήριο τη συμβολή τους στη συζήτηση του θέματος της μετανάστευσης.

2.3 Διακειμενικότητα & τάξεις λόγου

Η εξέταση των δομών προϋπόθεσης στα κείμενα που έχουν επιλεγεί έχει ως στόχο να δείξει το ρόλο τους στην ιδεολογική συγκρότηση του σχετικού με τη μετανάστευση λόγου στο είδος των δημοσιογραφικών κειμένων. Το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα επιχειρηθεί μια τέτοια αξιολόγηση, είναι αυτό των τάξεων λόγου (Fairclough 2001, 2003), όπως αυτές διαρθρώνονται μέσω του συνδυασμού συγκεκριμένων επιλογών που σχετίζονται με το ύφος, το λόγο και το κειμενικό είδος. Η επαναληπτική συνδυαστικότητα μεταξύ τους τείνει στη διαμόρφωση στατικών, «ηγεμονικών» δομών λόγου, που είναι δύσκολο να αμφισβητηθούν (Fairclough 2001: 122). Οι τρεις αυτές όψεις του λόγου/κείμενο αντιστοιχούν σε τρεις εκδοχές του λόγου με την έννοια της κοινωνικής πρακτικής: *δράση, αναπαράσταση* και *ταύτιση*.

Το κειμενικό είδος σαν *δράση* υποδεικνύει τους διάφορους τρόπους κοινωνικής επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης μέσω του λόγου/κειμένου. Στην περίπτωσή μας, το είδος των δημοσιογραφικών κειμένων αναπαριστά τη σχέση συντάκτη και αναγνώστη στη διαδικασία παραγωγής και κατανάλωσης πληροφοριών και αναπαραστάσεων.

Ο λόγος ως *αναπαράσταση*, πιο συγκεκριμένα, οι διάφοροι λόγοι με τους οποίους είναι δυνατή η αναπαράσταση ενός θέματος, αποτελεί τη δεύτερη λειτουργία του λόγου/κειμένου ως κοινωνική πρακτική. Μέσα από την ανάλυση των δομών προϋπόθεσης, θα γίνει προσπάθεια στη συνέχεια για μια προσέγγιση των βασικών χαρακτηριστικών που περιέχονται στο λόγο που συνθέτει το σώμα των κειμένων από την εφημερίδα *Η Καθημερινή* για την περίοδο που έχει επιλεγεί, σε σχέση με την αναπαράσταση του θέματος της μετανάστευσης.

Το ύφος σαν *ταύτιση* είναι η τρίτη όψη του λόγου σαν κοινωνική πρακτική. Εδώ

θα αναζητηθούν οι κειμενικοί τρόποι με τους οποίους ο συντάκτης δεσμεύεται στις αναπαραστάσεις με τις οποίες το άρθρο του παρουσιάζει το θέμα. Η χρήση ή η απουσία λεκτικών μέσων που επιβάλλουν ή καταργούν την απόσταση από τα όσα αναπαράγει το κείμενο συνθέτουν το ύφος του κειμένου, και προσδιορίζουν τον βαθμό της ταύτισης/δέσμευσης του συντάκτη με/από το περιεχόμενό του.

Οι τρεις αυτοί τρόποι με τους οποίους το κείμενο γίνεται αντιληπτό σαν κοινωνική πρακτική αντιστοιχούν, σύμφωνα με τον Fairclough στους τρόπους με τους οποίους παράγεται η κειμενική σημασία. Η διάκρισή τους, όπως επισημαίνει, είναι αναγκαία από αναλυτική άποψη, ωστόσο στην πραγματικότητα η κειμενική λειτουργία εμπεριέχει και τις τρεις αυτές όψεις του κειμένου με ενιαίο τρόπο (2003 : 27).

Η προϋπόθεση συνδέεται στενά με τη λειτουργία της διακειμενικότητας που χαρακτηρίζει τα κείμενα, ιδιαίτερα αυτά που έχουν κοινή θεματολογία και οπτική γωνία παρουσίασής της. Διακειμενικότητα είναι, σύμφωνα με τον Blommaert (1999: 5), η ιδιότητα των κειμένων «να ενσωματώνουν, να αναδιαμορφώνουν, να επανερμηνεύουν και να ξανα-διαβάζουν προηγούμενα κείμενα». Η έννοια, εισάγεται στην κειμενική ανάλυση μέσω της αναβίωσης του έργου του Bakhtin (1981, 1986) τη δεκαετία του 1980 και προκύπτει από την επεξεργασία της δικής του έννοιας της διαλογικότητας (dialogism). Σύμφωνα με την αντίληψη για το κείμενο στο έργο του Bakhtin, κάθε νέα παραγωγή λόγου (γραπτού ή προφορικού) εντάσσεται σε ένα ευρύτερο διαλογικό σώμα, στο οποίο κάθε κείμενο γίνεται μέρος μιας αλυσίδας προηγούμενων και επόμενων κειμένων. Η διακειμενικότητα είναι μια διαδικασία κατά την οποία τα κείμενα αποσπώνται από το άμεσο περικείμενό τους και τοποθετούνται σε νέα περικείμενα, εντός των οποίων μεταφέρουν υπάρχουσες ιδιότητές τους, ενώ ταυτόχρονα αποκτούν νέες (Bauman & Briggs 1990). Στην ανάλυση του Fairclough γίνεται διάκριση ανάμεσα σε *πρόδηλη* (manifest) και *καταστατική* (constitutive) διακειμενικότητα. Η πρώτη δηλώνει τη ρητή κειμενική αναπαραγωγή (για παράδειγμα με τη χρήση εισαγωγικών), ενώ η δεύτερη τη συνδυαστική επανάληψη κειμενικών επιλογών ανάμεσα σε διαφορετικά κείμενα (1992a).

3. Δεδομένα & μεθοδολογία

Η επιλογή των υπό εξέταση κειμένων έγινε αυθαίρετα από ένα αρκετά μεγάλο σώμα

που προκύπτει από την αναζήτηση του όρου *λαθρομ** στο διαδικτυακό αρχείο της εφημερίδας *Η Καθημερινή* για το χρονικό διάστημα της προαναφερθείσας διπλής προεκλογικής περιόδου (η οποία ορίστηκε για τις ανάγκες της εργασίας από τις 1 Απρίλη μέχρι τις 30 Ιούνη 2012). Το λήμμα εντοπίζεται 284 φορές σε 192 κείμενα. Το θέμα της μετανάστευσης είναι ένα από τα βασικά για την περίοδο, μαζί με αυτό του δημόσιου χρέους και της οικονομίας. Είναι προφανής η απόπειρα να αποδοθεί εκεί ένα μέρος του προβλήματος, ίσως το μεγαλύτερο, σε σχέση με τη χειροτέρευση της κατάστασης της ελληνικής κοινωνίας στα χρόνια της οικονομικής κρίσης. Επιπλέον, στα κείμενα, είναι έντονη η απόπειρα συσχέτισης της μετανάστευσης με τα άλλα «προβληματικά» θέματα της περιόδου, την οικονομία και την ασφάλεια.

Η επιλογή του φαινομένου της προβολής, όπως παρατηρείται μέσα από την αντιπαραβολή μιας υπό εξέταση πρότασης/εκφωνήματος με τη λειτουργία της υπό τον τελεστή της άρνησης, σαν κριτήριο εντοπισμού των προϋποθέσεων, προκύπτει από τον ορισμό του Strawson για την προϋπόθεση, την οποία παραθέτει ο Levinson στο Pragmatics (1983), και είναι ο εξής:

Μια Πρόταση Α προϋποθέτει μια πρόταση Β, αν και μόνο αν:

α. Αν η Α είναι αληθής, τότε η Β είναι αληθής

β. Αν η Α είναι μη αληθής, τότε η Β είναι αληθής

Εξετάζοντας μια σειρά προτάσεων, ο Levinson, σημειώνει ότι οι προϋποθέσεις «μοιάζει να συνδέονται με συγκεκριμένες λέξεις ή (...) γενικά όψεις της επιφανειακής δομής» (όπ.π.: 179). Τα στοιχεία αυτά της γλώσσας που υποδεικνύουν την παρουσία των προϋποθέσεων στο λόγο ονομάζονται δείκτες προϋποθέσεων και η κατηγοριοποίησή τους γίνεται με όρους δανεισμένους από την πραγματολογία και τη γραμματική (Μοσχονάς 2005: 320). Ο Levinson προτείνει 13 τέτοιους δείκτες, επιλέγοντας από μια ευρύτερη κατηγοριοποίηση του Karttunen, και υποστηρίζει ότι, ανεξάρτητα από τον ορισμό που δίνει κανείς προϋπόθεση, αποτελούν βασικούς τρόπους εισαγωγής της στα κείμενα. Με βάση αυτούς έγινε και η απόπειρα εντοπισμού των προϋποθέσεων που θα απασχολήσουν την ανάλυση, από τα άρθρα της *Καθημερινής*. Τα αποτελέσματα, παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Οριστική Αναφορά	21
Αναφορική πρόταση (μη περιοριστική)	13
Επαναληπτικά	5
Σύγκριση	2
Ρήματα κρίσης	4
Ρήματα αλλαγής κατάστασης	1
Ρήματα προϋπόθεσης	8
Γενική	5
Ερώτηση	2
Επίθετο	4
Γεγονοτικά ρήματα	2

Η συχνότητα της παρουσίας προϋποθέσεων στα κείμενα που έχουν επιλεγεί ποικίλλει αρκετά, είναι ωστόσο εμφανές ότι κάποιες κατηγορίες δεικτών είναι αρκετά παραγωγικές σε σχέση με άλλες. Στην ανάλυση που ακολουθεί, θα εστιάσουμε σε αυτές και στη συνέχεια θα γίνει απόπειρα σύνθεσης των παρατηρήσεων υπό το πρίσμα της διακειμενικότητας και των τάξεων λόγου.

4. Ανάλυση των προϋποθέσεων στα δεδομένα

Η ανάλυση που ακολουθεί εστιάζει σε περιπτώσεις προϋποθέσεων στα κείμενα, οι οποίες μεταφέρουν πληροφορίες για τη μετανάστευση, συνεισφέροντας έτσι στοιχεία της διαλογικής αναπαράστασης του θέματος στο δημοσιογραφικό λόγο. Τα κείμενα που έχουν επιλεγεί διαφέρουν ως προς το μέγεθός τους όσο και τη συχνότητα της χρήσης προϋποθέσεων. Ωστόσο, όπως θα υποστηριχθεί στη συνέχεια, οι πληροφορίες που μεταφέρονται χωρίς να δηλώνονται ρητά, είναι κρίσιμες για τη συγκρότηση και κατανόηση όλων των κειμένων. Αυτό συμβαίνει είτε άμεσα, στα όρια του κάθε ξεχωριστού άρθρου είτε ως αποτέλεσμα της λειτουργίας του διακειμένου.

Η ανάλυση εκκινεί από την κατηγοριοποίηση των δεικτών που παρουσιάζεται στο σχετικό πίνακα, αλλά πρέπει να σημειωθεί ότι οι δείκτες, εξεταζόμενοι χωριστά, δεν είναι φορείς ιδεολογίας. Η ιδεολογία είναι μάλλον μια λειτουργία της διάρθρωσης

των κειμένων ως κοινωνική πρακτική, που συνδέεται με τις προθέσεις του παραγωγού και την ενεργητική κατανόηση του αναγνώστη, αλλά κυρίως με τη διαρκώς εξελισσόμενη διαδικασία αλληλεπίδρασης αυτών των λειτουργιών, όπως αποτυπώνεται στο διακείμενο. Με αυτή την έννοια, η ανάλυση επιδιώκει να ερμηνεύσει τη λειτουργία των προϋποθέσεων σε σχέση με την ιδεολογική οργάνωση των κειμένων, στο πλαίσιο της συνολικότερης διάρθρωσης της κειμενικής σημασίας και σε σχέση με τα χαρακτηριστικά που το εντάσσουν στο κειμενικό είδος του δημοσιογραφικού λόγου.

Αυτό σημαίνει ότι οι παρατηρήσεις σχετικά με την κάθε ξεχωριστή δομή προϋπόθεσης αξιολογούνται σε σχέση με τη συνεισφορά της στο προφίλ του θέματος της μετανάστευσης στο ίδιο το κείμενο, τη συσχέτισή της με πληροφορίες ή προϋποθέσεις που περιέχονται σε άλλα κείμενα, τη λειτουργία τους σαν βάση κατανόησης για στοιχεία του κειμένου που δηλώνονται ρητά, το ρόλο της στη διαμόρφωση των θεμάτων του (δια)κειμένου και της μεταξύ τους σχέσης ή ακόμα τη συμβολή της σε στοιχεία ύφους που το χαρακτηρίζουν.

4.1. Δείκτες προϋπόθεσης

4.1.1. Οριστική αναφορά

Το οριστικό άρθρο που συνοδεύει τη λέξη *λαθρομετανάστευση* αποτελεί στο κείμενο (1) το όχημα της προϋπόθεσης.

> (1) **Στα άκρα η αντιπαράθεση Ν.Δ. - ΣΥΡΙΖΑ**
> Η οικονομία, η δημόσια τάξη και η λαθρομετανάστευση βρίσκονται στο επίκεντρο της ρητορικής της Νέας Δημοκρατίας και του κ. Αντώνη Σαμαρά, με στόχο αφ' ενός την αποδόμηση των θέσεων της Κουμουνδούρου, αφ' ετέρου τη μέγιστη δυνατή συσπείρωση ψηφοφόρων, οι οποίοι προτάσσουν την ανάγκη της παραμονής της Ελλάδας στον σκληρό πυρήνα της Ευρωζώνης και έχουν θορυβηθεί από την εικόνα ανομίας που τείνει να επικρατήσει στη χώρα.
>
> (κείμενο 1)

Η χρήση του υποδεικνύει ότι η μετανάστευση μπορεί να διακριθεί σε νόμιμη και παράνομη/λαθραία. Υποδεικνύει επίσης ότι αυτή η διάκριση είναι κατοχυρωμένη στα σχετικά κείμενα. Πράγματι, η λέξη εμφανίζεται 133 φορές σε 106 κείμενα, μόνο στην *Καθημερινή*, και μόνο για την περίοδο που έχει οριστεί στην αναζήτηση. Στο διάστημα

από 1 Απρίλη μέχρι 30 Ιούνη, η λέξη χρησιμοποιείται 284 φορές συνυπολογίζοντας όλες τις γραμματικές εκδοχές της, σε 192 κείμενα. Η επαναλαμβανόμενη χρήση της σε διαφορετικά περικείμενα, ενεργοποιεί μια διαδικασία ουδετεροποίησης (naturalization), καθιερώνοντάς τη σαν αναπόσπαστο στοιχείο του λόγου για τη μετανάστευση, αυτό που ο Fairclough αποκαλεί ευρέως χρησιμοποιούμενη φόρμουλα (1992: 120–121).

Η *λαθρομετανάστευση* λειτουργεί επίσης επεξηγηματικά ως προς τη λέξη *αντιπαράθεση* που χρησιμοποιείται στον τίτλο του άρθρου. Από τη στιγμή που χρησιμοποιείται για να εξειδικεύσει το περιεχόμενο μιας άλλης λέξης, η ίδια δεν μπορεί παρά να εκλαμβάνεται σαν προϋπάρχουσα πληροφορία/γνώση, ενισχύοντας τη λειτουργία της προϋπόθεσης που υποδεικνύει η οριστική αναφορά. Με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώνει το προφίλ της λέξης, ο συντάκτης «δικαιολογημένα» εδώ την προϋποθέτει χρησιμοποιώντας το οριστικό άρθρο. Η σημασία της προϋπόθεσης και συνεπώς εδώ η χρήση της οριστικής αναφοράς, σημαίνει ότι μιλάμε για κάτι το οποίο γνωρίζουμε, αποτελεί μέρος του σχετικού με τη μετανάστευση λόγου και γι' αυτό δεν χρειάζεται περισσότερη επεξήγηση.

Στο κείμενο 8 βρίσκονται 7 από τις 21 περιπτώσεις, όπου η οριστική αναφορά είναι ο δείκτης της παρουσίας προϋπόθεσης στα κείμενα που έχουν επιλεγεί. Στο ακόλουθο απόσπασμα *η μεταναστευτική ροή* παρουσιάζεται σαν γεγονός, ανεξάρτητα από τον αν *θα κατασκευαστεί* ή όχι (ο φράχτης):

> (2) θα κατασκευαστεί επί ελληνικού εδάφους για να ανακόψει τη μεταναστευτική ροή, στο πιο προβληματικό σημείο των ελληνοτουρκικών συνόρων στον Έβρο, όπως αποδεικνύουν τα τελευταία χρόνια και τα στατιστικά στοιχεία εισροής λαθρομεταναστών. (κείμενο 8)

Το ίδιο ισχύει και για *το πιο προβληματικό σημείο των ελληνοτουρκικών συνόρων*, μια πληροφορία που υπονοεί επίσης την ύπαρξη περισσότερων του ενός προβληματικά σημεία στα ελληνοτουρκικά σύνορα. Επιπλέον, προσδιορίζει τη *μεταναστευτική ροή* σαν πρόβλημα με όρους τοπικής σημασίας, στην κατεύθυνση της παρουσίασης του θέματος της μετανάστευσης σαν προβληματικό και αναγκαίο να αντιμετωπιστεί, κάτι που αποτελεί τη βασική οπτική γωνία του κειμένου. Έχει ενδιαφέρον ότι στην ίδια περίοδο η λέξη ροή αναφέρεται δύο φορές, αφού γίνεται λόγος για *μεταναστευτική ροή* και για *εισροή λαθρομεταναστών*. Πρόκειται μάλλον για πλεονασμό, αφού δεν φαίνεται

με κάποιον τρόπο ότι ο συντάκτης θέλει να μεταβάλει την αναφορά της λέξης.

Υπάρχει εδώ και μια τρίτη προϋπόθεση, με όχημα το επαναληπτικό *και*, που υπονοεί ότι εκτός από *τα στατιστικά στοιχεία*, υπάρχουν *και* άλλες αποδείξεις για το ότι αυτό είναι *το πιο προβληματικό σημείο (...)*. Η χρήση των στατιστικών στοιχείων είναι συνηθισμένη πρακτική στο δημοσιογραφικό λόγο και με ιδιαίτερη σημασία για την ιδεολογική του συγκρότηση, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Το ίδιο ισχύει και για την εμπλοκή του συντάκτη με τη σκοπιά που παρουσιάζεται στο κείμενο. Οι αλληλοσυμπληρούμενες εδώ δομές προϋπόθεσης (κάθε επόμενη προσθέτει πληροφορίες στην προηγούμενη και εξειδικεύει την αναφορά της) ενισχύουν την ταύτιση με τις πηγές που χρησιμοποιούνται (νέος Επιχειρησιακός Σχεδιασμός Επιτήρησης των συνόρων, στατιστικά στοιχεία) και μειώνουν την απόσταση του συντάκτη από το αντικείμενο παρουσίασης –εδώ, το πρόβλημα της μετανάστευσης και οι τρόποι αντιμετώπισής του.

4.1.2. Αναφορικές προτάσεις

Στο κείμενο (1) ξανά, η *εικόνα ανομίας* προϋποτίθεται σαν πραγματικότητα με δείκτη την αναφορική πρόταση *που τείνει να επικρατήσει στη χώρα.*

> (3) και έχουν θορυβηθεί από την εικόνα ανομίας που τείνει να επικρατήσει στη χώρα. (κείμενο 1)

Αν προσθέσουμε την άρνηση δεν στο *(...) έχουν θορυβηθεί*, η φράση *την εικόνα ανομίας (...)* παραμένει ανεπηρέαστη. Υποτίθεται δηλαδή σαν κοινή γνώση ολόκληρη η φράση *την εικόνα ανομίας που πάει να επικρατήσει στη χώρα*. Η δομή προϋπόθεσης κλείνει την παράγραφο, και συνεισφέρει στο άμεσο περικείμενο της λέξης *λαθρομετανάστευση*, μαζί με τις λέξεις *οικονομία* και *δημόσια τάξη*. Η επιλογή που γίνεται εδώ προτείνει το συνδυασμό του θέματος της μετανάστευσης με τα προβληματικά θέματα της οικονομίας και της δημόσιας τάξης, με την προϋποτιθέμενη *εικόνα ανομίας* να είναι η προφανής κειμενική αιτιολόγηση της συσχέτισης.

Η συσχέτιση των θεμάτων λειτουργεί επίσης αντίστροφα. Οι έννοιες *λαθρομετανάστευση* και *ανομία* έλκουν στο κείμενο τη σημασία τους η μία από την

άλλη. Η *λαθρομετανάστευση* διαπλέκεται στη θεματική δομή του κειμένου με την *εικόνα ανομίας*, που συνεισφέρει στην προβληματική σε σχέση με το νόμο σημασία της λέξης, σαν στοιχείο του περικείμενού της. Η *εικόνα ανομίας* με τη σειρά της συγκεκριμενοποιείται μόνο αν ο αναγνώστης την ερμηνεύσει με βάση τη *λαθρομετανάστευση* και τα προβληματικά θέματα της οικονομίας και της δημόσιας τάξης με τα οποία αυτή συσχετίζεται στο κείμενο, αφού δεν επεξηγείται με άλλο τρόπο σε αυτό. Η *λαθρομετανάστευση* λειτουργεί επεξηγηματικά ως προς το τι εννοείται στο κείμενο με τη λέξη ανομία, ενώ *η εικόνα ανομίας* αιτιολογεί τη διαπλοκή των θεμάτων του κειμένου.

Αν σταθούμε σε αυτή την παρατήρηση για την αμοιβαία έλξη των λεξικών σημασιών στο άρθρο, θα μπορούσαμε ίσως να έχουμε μια πρώτη εντύπωση της ιδεολογικής οργάνωσης των σχετικών κειμένων. Και τα δύο στοιχεία εισάγονται μέσα από δομές προϋπόθεσης σαν προαπαιτούμενα του άρθρου. Θεωρούνται από αυτή την άποψη δεδομένες πληροφορίες και, πράγματι, το άρθρο δεν επιχειρεί ρητά να τα προσδιορίσει. Ωστόσο, ο συντάκτης εξαρτά τη σημασία της μίας λέξης από την άλλη, συνδέοντας τα θέματα *ασφάλεια* και *λαθρομετανάστευση* στη σημασιολογική μικροδομή, προσδιορίζοντας έτσι έμμεσα το περιεχόμενο της φράσης *εικόνα ανομίας*.

Παρά το ότι οι δομές προϋπόθεσης χρησιμοποιούνται σαν δεδομένη/κοινή γνώση, το περιεχόμενο της πληροφορίας που μεταφέρουν παραμένει ανοιχτό ως προς τη σημασία του, αποκαλύπτοντας έμμεσα ότι δεν πρόκειται για συμπαγή, ολοκληρωμένα νοήματα, αλλά για ιδεολογικές κατασκευές που εξυπηρετούν την οργάνωση του λόγου σε συγκεκριμένα κείμενα. Για να καταλάβει κανείς τι ακριβώς εννοείται εδώ, χρειάζεται να συμπληρώσει το νόημα της προϋπόθεσης της *εικόνας ανομίας* με την προϋποτιθέμενη «πραγματικότητα» της *λαθρομετανάστευσης*. Τα συστατικά στοιχεία του κειμένου δεν διαθέτουν κάποια σαφώς προσδιορισμένη εξωκειμενική υπόσταση, αλλά αιτιολογούν την επιλογή τους από τη μεταξύ τους σχέση. Η λειτουργία μοιάζει με μια σημασιολογική εκδοχή της ενδοφοράς, που δεν συγκεκριμενοποιεί κάποιο αναφορικό, αλλά προσδιορίζει το περιεχόμενο μιας έννοιας.

Στο παράδειγμα (4) η αναφορική πρόταση πυροδοτεί ξανά μια δομή προϋπόθεσης, που παρουσιάζει σαν δεδομένο την ίδια πληροφορία:

(4) Πλέον, όμως, έχοντας απέναντί του τον ΣΥΡΙΖΑ, ο πρόεδρος της Ν.Δ. επιχειρεί να εκφράσει την πλειοψηφία της κοινής γνώμης που δοκιμάζεται από την κατάρρευση του αισθήματος ασφάλειας. (κείμενο 5)

Η αρνητική εκδοχή της πρότασης (*δεν επιχειρεί*), δεν μεταβάλλει τη συνεπαγωγή ότι η πλειοψηφία της κοινής γνώμης *δοκιμάζεται από την κατάρρευση του αισθήματος ασφάλειας*, που μεταφέρεται από την αναφορική πρόταση η οποία προσδιορίζει την ΟΦ *της κοινής γνώμης*. Εδώ, το θέμα της μετανάστευσης παρουσιάζεται ξανά στο πλαίσιο της παραβατικότητας και της ασφάλειας, κάτι που γίνεται σαφές ήδη από τον τίτλο του άρθρου:

(5) Η ασφάλεια, το πρόταγμα της Ν.Δ.
Ο κ. Σαμαράς παρουσίασε δέσμη δώδεκα προτάσεων κατά ανομίας και λαθρομετανάστευσης (κείμενο 5)

Η διάρθρωση της κειμενικής σημασίας βασίζεται εξ ολοκλήρου σε αυτή την προϋπόθεση, διαφορετικά δεν μπορεί να γίνει κατανοητή η συσχέτιση λαθρομετανάστευσης και ανομίας, ενώ η φράση *κατάρρευση του αισθήματος ασφάλειας* αιτιολογείται μόνο αν ο αναγνώστης προϋποθέσει την αλληλοσυσχέτιση των θεμάτων *ανομία – ασφάλεια – (λαθρο)μετανάστευση*, όπως προτείνει το άρθρο.

4.1.3. Προσδιοριστικά επίθετα

Στο (6) η λαθρομετανάστευση είναι *ανεξέλεγκτη*, ακόμα και αν *δεν αποτελεί μείζον πρόβλημα* (...):

(6) Η ανεξέλεγκτη λαθρομετανάστευση αποτελεί μείζον πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας και απειλεί πλέον τόσο τη δημόσια ασφάλεια όσο και τη δημοκρατία. Αποτελεί δε προϊόν συσσωρευμένης αδράνειας και εγκληματικών λαθών σειράς ελληνικών κυβερνήσεων, οι οποίες απέτυχαν να φυλάξουν στοιχειωδώς τα σύνορα της χώρας. (κείμενο 6)

Η λέξη *μετανάστευση* συνοδεύεται στο κείμενο από δύο προσδιοριστικά επίθετα, *λαθραία* και *ανεξέλεγκτη*, τα οποία χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα. Αντίθετα, η λέξη *μετανάστες*, συνοδεύεται από δευτερεύουσες προσδιοριστικές προτάσεις με θετικό

σημασιολογικό φορτίο.

> (7) Θα πρέπει, μάλιστα, να προβληματίσουν όλους μας τα συνεχή κρούσματα βίας και προπηλακισμών εναντίον και μεταναστών οι οποίοι είναι νόμιμοι, εργάζονται σκληρά και σέβονται τους νόμους της χώρας που τους φιλοξενεί.
>
> (κείμενο 6)

Εδώ, η κατηγόρηση γίνεται με τη χρήση αναφορικών προτάσεων αντί των επιθετικών προσδιορισμών *νόμιμοι, σκληρά εργαζόμενοι* και *νομοταγείς*. Χρησιμοποιείται μία επιπλέον δομή προϋπόθεσης, με δείκτη το *και*, που εδώ δηλώνει σύγκριση. Το ότι υπάρχουν *και μετανάστες που δουλεύουν (...)* αποκτά νόημα μόνο στη βάση ότι οι μετανάστες δεν δουλεύουν (...). Η χρήση του *και* υπονοεί επιπλέον ότι μάλλον όσοι δεν έχουν αυτά τα χαρακτηριστικά είναι η πλειοψηφία. Υπονοεί επίσης, μαζί με τη διάκριση κατηγοριών μεταναστών ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που προτείνει ο συντάκτης, και μια θεμιτή διάκριση των συμπεριφορών που υιοθετούνται απέναντί τους.

Και στις δύο περιπτώσεις, η πληροφορία εισάγεται με δομές προϋπόθεσης, θεωρείται συνεπώς δεδομένη. Ανάμεσα στη χρήση δευτερευουσών προτάσεων και επιθέτων, υπάρχει ωστόσο διαφορά. Όπως γράφει ο Schmid, «οι άνθρωποι είναι πιθανότερο να αμφιβάλουν για το προτασιακό περιεχόμενο μιας αναφορικής φράσης (that-clause) που παρουσιάζεται σαν αναγκαία αληθής, παρά στην αποψιακή (attitudinal) σημασία του ουσιαστικού» (2001: 154) Οι θετικές συνδηλώσεις της λέξης *μετανάστης* συνάγονται μέσα σε από λιγότερο ισχυρές δομές προϋπόθεσης σε σχέση με τις αρνητικές συνδηλώσεις της λέξης *λαθρομετανάστευση*.

Η διαφορά αυτή στις γλωσσικές επιλογές κατηγόρησης στις δομές προϋπόθεσης δίνει τη δυνατότητα να παρατηρηθεί μια λεπτότερης υφής ιδεολογική οργάνωση του άρθρου, υπό το πρίσμα της διακειμενικής λειτουργίας των κειμένων. Η χρήση του συγκριτικού *και* δείχνει να υπονοεί εκτός της σύγκρισης *λαθρομεταναστών – μεταναστών* ή *μεταναστών που δουλεύουν - μεταναστών που δεν δουλεύουν* και μία υπόρρητη αναγνώριση εκ μέρους του συντάκτη των χαρακτηριστικών του περικειμένου του θέματος της μετανάστευσης στο σύνολο του σώματος των σχετικών κειμένων: η παράλειψή του δεν θα άλλαζε το βασικό νόημα της πρότασης (η σύγκριση θα εξακολουθούσε να υπονοείται), η χρήση του ωστόσο αποκτάει νόημα στο πλαίσιο της συνολικότερης διάρθρωσης της σημασίας της μετανάστευσης, την οποία ο συντάκτης

εδώ δείχνει να αντιλαμβάνεται. Ο τρόπος εισαγωγής αυτής της πληροφορίας, υποδεικνύει, με την έμφαση με την οποία παρουσιάζεται, ότι η απόδοση του θέματος της μετανάστευσης στο λόγο των δημοσιογραφικών κειμένων σπάνια εντάσσεται σε περικείμενα με θετική σημασία, μεταφέροντας στο κείμενο μια μεταγλωσσική παραδοχή των χαρακτηριστικών αυτού του κειμενικού είδους στη διαπραγμάτευση του θέματος.

4.1.4 Επαναληπτικά

Η κατηγορία των λέξεων-δεικτών με επαναληπτική σημασία αντιπροσωπεύεται 5 φορές στα επιλεγμένα άρθρα. Στο κείμενο (2), στην αρχή της δεύτερης παραγράφου, είτε τα στοιχεία *προοιωνίζονται μια ακόμα δύσκολη χρονιά* είτε όχι, το *πρόβλημα* παραμένει, αφού η σημασία της φράσης *πρόβλημα της λαθρομετανάστευσης* δεν επηρεάζεται ως προς το περιεχόμενό της:

> (8) Τα στατιστικά στοιχεία από το πρώτο τρίμηνο του 2012 προοιωνίζονται μία ακόμη δύσκολη χρονιά στο πρόβλημα της λαθρομετανάστευσης και οι αριθμοί εμφανίζονται και πάλι αυξημένοι σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011. (κείμενο 2)

Η δεύτερη προϋπόθεση που βρίσκεται στο απόσπασμα είναι αυτή που πυροδοτείται από το επίρρημα *ακόμη,* από τη χρήση του οποίου συνάγεται ότι υπήρξαν κι άλλες δύσκολες χρονιές σχετικά με το πρόβλημα.

Η προϋποτιθέμενη πληροφορία αιτιολογείται με αναφορά σε στατιστικά στοιχεία, τα οποία βρίσκονται στη διάθεση της εφημερίδας από *αστυνομικές πηγές*. *Τα στατιστικά στοιχεία* χρησιμοποιούνται στην προτασιακή δομή που ανοίγει το άρθρο σε θέση υποκειμένου, υποδεικνύοντας τη βάση μιας αντικειμενικής προσέγγισης και όχι υποκειμενικών εκτιμήσεων. Τα ίδια τα στοιχεία, ωστόσο, δεν αναφέρονται, παρά μόνο η εκτίμηση που γίνεται με βάση αυτά. Η πρακτική αυτή της αναφοράς σε συγκεκριμένα δεδομένα και της επίκλησης πηγών, όπως εδώ της αστυνομίας, είναι μία από τις τακτικές επίτευξης της αντικειμενικότητας στον Τύπο, που εξυπηρετούν εμφανώς ή συγκαλυμμένα (overtly/covertly) τις κυρίαρχες σχέσεις εξουσίας, υποστηρίζοντας βασικά ιδεολογικά στοιχεία του λόγου, και τις οποίες επισημαίνει ο Tuchman (1972, αναφέρεται στο Richardson 2004). Δικαιολογούν επίσης την επιλογή της λέξης *εισροές*,

με το συντάκτη να υποδεικνύει ότι οι αριθμοί είναι μεγάλοι, ενώ η προέλευση της πληροφορίας από αστυνομικές πηγές επιβεβαιώνει τη διασύνδεση του θέματος της μετανάστευσης με θέματα που σχετίζονται με τη δημόσια τάξη, το νόμο, την ασφάλεια κλπ.

4.2. Αναπαραγωγή αλλότριου λόγου

Το κείμενο (4) μεταφέρει, σε πλάγιο κυρίως λόγο κάποια από τις προεκλογικές ομιλίες του Αντώνη Σαμαρά από την περίοδο που μας αφορά. Αλλού στο κείμενο είναι διακριτή η αυτονομία του λόγου που αποδίδεται (της ομιλίας) με τη χρήση των εισαγωγικών, και αλλού η απόσταση εκμηδενίζεται και οι δύο λόγοι (ο δημοσιογραφικός και η πολιτική ομιλία) μοιάζει να ταυτίζονται. Αυτό συμβαίνει με την εναλλαγή ευθύ και πλάγιου λόγου, αλλά και με τη χρήση προϋποθέσεων, που τοποθετούνται στα όρια των δύο λόγων. Δομές προϋπόθεσης που εμφανίζονται στο κείμενο σαν τμήμα της απόδοσης λειτουργούν ταυτόχρονα συμπληρωματικά ως προς την ομιλία:

> (9) Πέντε ημέρες πριν από τις κάλπες, ο κ. Σαμαράς κορύφωσε την αντιπαράθεση με τον ΣΥΡΙΖΑ, με βασική επιδίωξη να καταδείξει όχι μόνο ότι η πολιτική του οδηγεί εκτός ευρώ, αλλά και ότι δεν διαθέτει σχέδιο εξόδου από την κρίση. (κείμενο 4)

Το τμήμα της περιόδου *η πολιτική του (...) κρίση* μεταφέρεται σαν προϋποτιθέμενη γνώση, αφού το περιεχόμενό του προβάλλεται και στην περίπτωση της αρνητικής εκδοχής της πρότασης (*να μην καταδείξει*), ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί ως εισαγωγή στο περιεχόμενο του εκφωνήματος, που αποτελεί τμήμα της ομιλίας, και θα αναπαραχθεί στη συνέχεια.

Εδώ έχει ενδιαφέρον η ενσωμάτωση ενός δεύτερου (αλλότριου) λόγου στο δημοσιογραφικό κείμενο. Με τον όρο αλλότριος λόγος, εννοούμε το λόγο που «συλλαμβάνεται από τον ομιλητή σαν το εκφώνημα του άλλου υποκειμένου, εκφώνημα ολοκληρωτικά αυτόνομο και εξαρχής δομικά ολοκληρωμένο και τοποθετημένο έξω από το δεδομένο συγγραφικό πλαίσιο» (Βολόσινοφ 1998: 254). Ο τρόπος και η έκταση της ενσωμάτωσης μπορεί να αποκαλύψει πτυχές ιδεολογικής οργάνωσης για το κείμενο που αναπαράγει το αλλότριο εκφώνημα – εδώ το άρθρο. Όπως γράφει πάλι ο Βολόσινοφ: «στις μορφές της αναπαραγωγής του αλλότριου λόγου εκφράζεται μια ενεργητική

σχέση ενός μηνύματος με ένα άλλο, σχέση που, επιπλέον, δεν εκφράζεται σε ένα θεματικό επίπεδο, αλλά στα σταθερά δομικά πρότυπα της ίδιας της γλώσσας» (όπ.π.: 255). Βασικοί τρόποι αναπαραγωγής του εκφωνήματος κάποιου άλλου είναι ο ευθύς και ο πλάγιος λόγος.

Η διερεύνηση της συμβολής των προϋποθέσεων στη σχηματοποίηση της γλωσσικής δομής της αναπαραγωγής, μπορεί να είναι αποκαλυπτική για το χαρακτήρα αυτής της σχέσης μεταξύ των λόγων. Με άλλα λόγια, οι συνεπαγωγές που προϋποτίθενται στα όρια των δύο λόγων, μπορούν να βοηθήσουν στον καθορισμό του βαθμού ενσωμάτωσης του ενός μέσα στον άλλο, αποκαλύπτοντας το εύρος της διάστασης ή σύγκλισης της οπτικής γωνίας τους και συνεπώς το βαθμό ταύτισης του άρθρου με το αλλότριο εκφώνημα και την αποκάλυψη της εμπλοκής του με τις θέσεις που παρουσιάζονται στο άρθρο.

Στη συνέχεια του κειμένου, τα θέματα της ασφάλειας και της μετανάστευσης παρουσιάζονται μαζί και εκλαμβάνονται ως δεδομένα, όπως και η μεταξύ τους σχέση:

> (10) Ο επόμενος γύρος αντιπαράθεσης με τον ΣΥΡΙΖΑ έγινε με αφορμή τα ζητήματα της λαθρομετανάστευσης και της ασφάλειας και τις 12 προτάσεις που ο ίδιος δημοσιοποίησε προ διημέρου. Ο κ. Σαμαράς χαρακτήρισε απαράδεκτη τη θέση του κ. Τσίπρα περί αφοπλισμού της Αστυνομίας, ενώ υπεραμύνθηκε των δικών του προτάσεων διερωτώμενος γιατί θεωρείται δεξιά οπτική η τήρηση του νόμου. Επανέλαβε, δε, ότι η Ν.Δ. θα απομακρύνει όσους έχουν καταλάβει περιοχές ολόκληρες, ενώ θα καταργήσει τον νόμο Ραγκούση που έκανε τη χώρα μαγνήτη για τους λαθρομετανάστες. (κείμενο 4)

Λειτουργώντας ξανά σαν εισαγωγή στο αναπαραγόμενο εκφώνημα που παρουσιάζεται στη συνέχεια, η προϋπόθεση της ύπαρξης των *ζητημάτων (..)* διατηρείται ανεξάρτητα με το αν *ο επόμενος γύρος (δεν) έγινε* με αφορμή αυτά. Στο τμήμα της αναπαραγωγής υπάρχουν δύο ακόμα προϋποθέσεις:

1. Κάποιοι έχουν καταλάβει περιοχές ολόκληρες
2. Ο νόμος Ραγκούση έκανε τη χώρα μαγνήτη για τους λαθρομετανάστες

Η δευτερεύουσα πρόταση που εισάγεται με το *όσους* δεν διευκρινίζει καθαρά την αναφορά της. Η φράση αποκτά περιεχόμενο αν λάβουμε υπόψη μας την αρχή της

παραγράφου, όπου έχει προσδιοριστεί ότι το θέμα είναι η *ασφάλεια* και η *λαθρομετανάστευση*, και από τη συνέχεια της περιόδου, όταν χρησιμοποιείται η λέξη *λαθρομετανάστες*: οι *μετανάστες* είναι αυτοί που έχουν καταλάβει περιοχές ολόκληρες.

Η πρώτη προϋπόθεση είναι μέρος πλάγιου λόγου, που αναπαράγει το αλλότριο εκφώνημα, όπως φαίνεται από την επιλογή του λεκτικού ρήματος *επανέλαβε.* Δεν ισχύει ωστόσο το ίδιο για τη δεύτερη (*ενώ θα καταργήσει τον νόμο Ραγκούση που έκανε τη χώρα μαγνήτη για τους λαθρομετανάστες*) που διατυπώνεται σαν κρίση του συντάκτη, αφού η πρόταση δεν αναπαράγει το αλλότριο εκφώνημα σε πλάγιο ή ευθύ λόγο, όπως φαίνεται από την απουσία λεκτικού ρήματος που θα υποδείκνυε ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι λόγια κάποιου άλλου. Το ρήμα *επανέλαβε* αναφέρεται μόνο στην πρόταση *θα απομακρύνει (...).*

Οι δύο λόγοι που συνυπάρχουν στο κείμενο, ταυτίζονται σχετικά με το θέμα της μετανάστευσης μέσω της συγκεκριμένης χρήσης (ή απουσίας) των μέσων της αναπαραγωγής του αλλότριου λόγου. Η μείωση της απόστασης ανάμεσα στους δύο λόγους, που σε κάποια σημεία του κειμένου εκμηδενίζεται, έχει σημασία γιατί καθιστά δυσκολότερη την αμφισβήτηση των πληροφοριών που εισάγονται στο κείμενο για τη μετανάστευση μέσα από δομές προϋπόθεσης. Ο ομιλητής παρουσιάζεται να μεταφέρει όχι δικές του απόψεις, ούτε απόψεις κάποιου άλλου, του οποίου ο λόγος ενσωματώνεται στο κείμενο, αλλά πραγματικά δεδομένα, με τα οποία η οπτική γωνία των δύο λόγων απλώς -και φυσιολογικά- συμπίπτει.

Η εγγύτητα ανάμεσα στους δύο λόγους φαίνεται από την απλή εναλλαγή του πλάγιου με ευθύ λόγο στο κείμενο και από την επιλογή των ρημάτων που αποδίδουν το λόγο που αναπαράγεται στον ομιλητή. Τα ρήμα *επανέλαβε* δίνει έμφαση σε αυτό που λέγεται, αντίθετα με τα λεκτικά ρήματα *ζήτησε, είπε, παραδέχθηκε,* που χρησιμοποιούνται νωρίτερα σε συνδυασμό με τη χρήση των εισαγωγικών, και που απουσιάζουν στις δύο τελευταίες προϋποθέσεις. Οι επιλογές αυτές αποδυναμώνουν την ανεξαρτησία του αλλότριου εκφωνήματος που επιτυγχάνεται νωρίτερα στο κείμενο. Όπως επισημαίνει ο Richardson (2007: 102) η επιλογή του ρήματος που προηγείται της αναφορικής πρότασης στις περιπτώσεις απόδοσης του λόγου κάποιου άλλου σχηματοποιεί το σύνολο της απόδοσής του. Η χρήση του πλάγιου λόγου σε συνδυασμό με την προϋπόθεση συγχωνεύει εδώ τους δύο λόγους στη βάση της προβληματικής

παρουσίασης του θέματος της μετανάστευσης. Η αναπαραγωγή στο κείμενο ενός δεύτερου, εξωτερικού ως προς αυτό, κειμένου, μπορεί να γίνει αντιληπτή και σαν μια από τις εκδοχές της λειτουργίας του διακειμένου, συγκεκριμένα, αυτό που ο Fairclough (1995: 15) ονομάζει «ενσωματωμένη διακειμενικότητα», την ενσωμάτωση δηλαδή ενός κειμενικού είδους μέσα σε ένα άλλο. Το διακείμενο, ωστόσο, συμβάλλει με περισσότερους, λιγότερο προφανείς και πιο καθοριστικούς τρόπους στην ιδεολογική οργάνωση των κειμένων και των λόγων που αυτά συνθέτουν.

4.3. Διακειμενικότητα

Στις προϋποθέσεις που συζητήθηκαν ως τώρα, είδαμε ότι η αναφορά και η αιτιολόγηση της χρήσης τους δεν μπορούν να πραγματωθούν πάντοτε εντός των ορίων του κειμένου. Στο κείμενο (1) η χρήση της λέξης *λαθρομετανάστευση* αποτελεί επιλογή που βασίζεται στην εδραίωση της λέξης στα σχετικά με το θέμα της μετανάστευσης κείμενα στο είδος του δημοσιογραφικού λόγου. Στο ίδιο κείμενο η φράση *εικόνα ανομίας που τείνει να επικρατήσει στη χώρα,* εκλαμβάνεται επίσης σαν δεδομένη, χωρίς να παρουσιάζεται κάποια σχετική αιτιολόγηση. Στο κείμενο (5) η φράση *την πλειοψηφία της κοινής γνώμης που δοκιμάζεται από την κατάρρευση του αισθήματος ασφάλειας*, παρουσιάζεται σαν προϋπόθεση, επίσης χωρίς τη σχετική αιτιολόγηση, εκφράζοντας ωστόσο την ίδια παραδοχή με την *εικόνα ανομίας* που προτείνει το κείμενο (1).

Μια σειρά γραμματικών μορφών που αποτελούν δείκτες δομών προϋπόθεσης στα κείμενα που εξετάζουμε λειτουργούν επίσης σαν δείκτες διακειμενικότητας. Η χρήση των προϋποθέσεων εξαρτάται άμεσα από τα στοιχεία του διακειμένου, που στην περίπτωσή μας συντίθεται από τα σχετικά κείμενα του κειμενικού είδους του δημοσιογραφικού λόγου. Η διακειμενική τους λειτουργία είναι για τον Fairclough το μόνο πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούν να αναλυθούν. Ο ορισμός του για την προϋπόθεση, τοποθετεί το ζήτημα της σχέσης της με τη διακειμενικότητα ως εξής: «Οι προϋποθέσεις δεν αποτελούν ιδιότητες των κειμένων, αλλά πτυχές των ερμηνειών των παραγωγών των κειμένων σχετικά με το διακειμενικό περικείμενο» (1989: 127).

Η ερμηνεία της λειτουργίας των προϋποθέσεων σαν μεταφορά της -συνειδητής ή ασυνείδητης- αντίληψης των αρθρογράφων για τις ιδιότητες του διακειμένου στο ίδιο το κείμενο, υποδεικνύει τον ιδεολογικό χαρακτήρα της προϋπόθεσης σε σχέση με τον

ορισμό για την ιδεολογία που παρατίθεται στην αρχή. Υποδεικνύει επίσης μια στενή σχέση της λειτουργίας της προϋπόθεσης με τα χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους. Η αντιμετώπιση του κειμενικού είδους σαν διαδικασία περισσότερο παρά σαν μορφή με καθορισμένα χαρακτηριστικά στο έργο του Bakhtin, προτείνει μια κατανόηση «της δομής, της μορφής, της λειτουργίας και της σημασίας, όχι σαν εγγενή χαρακτηριστικά του λόγου, αλλά σαν προϊόντα μιας εξελισσόμενης διαδικασίας παραγωγής και πρόσληψης λόγου», η οποία «δεν επικεντρώνεται στο ίδιο το γεγονός της ομιλίας ή της δημιουργίας ενός γραπτού κειμένου, αλλά βρίσκεται στη διεπαφή τους με τουλάχιστον ένα ακόμα εκφώνημα» (Briggs & Bauman 1992: 146).

Με βάση τα παραπάνω, σχετικά με την αλληλεπίδραση προϋπόθεσης, διακειμενικότητας και κειμενικού είδους, μπορούμε να αξιολογήσουμε το ρόλο της προϋπόθεσης σαν συγκροτητικό για το κειμενικό είδος του δημοσιογραφικού λόγου σε σχέση με το θέμα που εξετάζεται εδώ, μέσα από την ταυτοποίηση διακειμενικών αλυσίδων στα επιλεγμένα κείμενα. Ξεκινώντας από την οριστική αναφορά, είδαμε ότι η επιλογή της λέξης *λαθρομετανάστευση* δεν κρίνεται αναγκαίο να αιτιολογηθεί ακριβώς λόγω της χρήσης της σε άλλα κείμενα. Το άρθρο είναι αυτό που υποδηλώνει τη διακειμενική λειτουργία, αποτελώντας ταυτόχρονα δείκτη διακειμενικότητας και όχημα της δομής προϋπόθεσης.

Στο κείμενο (4) σχολιάστηκε η δυνατότητα που έχει η λέξη να συγκεκριμενοποιεί τη σημασία μιας αόριστης αναφοράς, όπως η δευτερεύουσα πρόταση *όσους έχουν καταλάβει περιοχές ολόκληρες.* Αυτή η δυνατότητα, αν και οι δύο ΟΦ βρίσκονται στο ίδιο κείμενο, δεν μπορεί να αποδοθεί με όρους κειμενικής σημασίας μόνο, αλλά μάλλον μέσω της ισχύος που έχει αποκτήσει η *λαθρομετανάστευση* σαν ευρέως χρησιμοποιούμενη φόρμουλα στο διακείμενο. Η ισχυρή παρουσία της λέξης στο κειμενικό είδος της δίνει τη δυνατότητα να λειτουργεί σαν σημασιολογική βάση για την εισαγωγή νέας πληροφορίας στο κείμενο, την περιγραφή δηλαδή μέσω του αόριστου *όσους* των μεταναστών σαν καταληψιών ολόκληρων περιοχών.

Στο κείμενο (2) η σημασία της λέξης *εισροές* προσδιορίζεται ενδοφορικά, από τη λέξη *ροή*, που είναι αντικείμενο κατηγόρησης του επιθέτου *μεταναστευτική*. Ωστόσο, η χρήση του οριστικού άρθρου και η απουσία προσδιορισμού, υποδηλώνει την αυτονομία της περιγραφής:

(11) ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ. Σαν «μεταφορά νερού με το κόσκινο» μοιάζει η πρακτική των ελληνικών διωκτικών αρχών, καθώς από τη μια εφαρμόζουν επιχειρήσεις «σκούπα» στο Λεκανοπέδιο κι από την άλλη, στον Έβρο, αδυνατούν να ανακόψουν τη μεταναστευτική ροή.

Το στατιστικά στοιχεία από το πρώτο τρίμηνο του 2012 προοιωνίζονται μία ακόμη δύσκολη χρονιά στο πρόβλημα της λαθρομετανάστευσης και οι αριθμοί εμφανίζονται και πάλι αυξημένοι σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011. Σύμφωνα με αστυνομικές πηγές, οι εισροές έχουν αυξηθεί και πάλι από τον βόρειο Έβρο (ευρύτερη περιοχή Ορεστιάδας - χερσαία σύνορα, όπου θα κατασκευαστεί ο φράχτης) ενώ αντίστοιχα παρατηρείται μικρή μείωση στα περάσματα του ποταμού στο νότιο Έβρο (από τη Μάνδρα έως το Δέλτα).

(κείμενο 2)

Η χρήση του άρθρου προϋποθέτει ότι η αναφορά στη μετανάστευση με τη χρήση της μεταφοράς του νερού είναι οικεία στον αναγνώστη.

Στο (12) η λέξη *ροή* χρησιμοποιείται με γενική στην ΟΦ *ροή ανθρωποθαλασσών*.

(12) Διότι σε τι διαφέρει η κατοχή από κάποιον εισβολέα, που η Ελλάδα σε όλη τη διάρκεια της Ιστορίας της απέκρουσε ή προσπάθησε να αποκρούσει, με τη σημερινή ροή ανθρωποθαλασσών από κάθε κατεύθυνση προς τον εντός των συνόρων χώρο, εφόσον και στις δύο περιπτώσεις το τελικό αποτέλεσμα θα ήταν η διείσδυση αλλοεθνών σε στίφη στο ελληνικό έδαφος; (κείμενο 3)

Νωρίτερα στο κείμενο, εμφανίζεται εντός εισαγωγικών η λέξη *πλημμύρα*, που αποδίδεται στον πρωθυπουργό του Ισραήλ, όπως και η λέξη *εισροή* που προσδιορίζει τη λέξη *αριθμών*. Και στις τρεις περιπτώσεις δίνεται έμφαση στην ένταση ή την ποσότητα. Η απόδοση του θέματος της μετανάστευσης μέσα από τη μεταφορά του φυσικού φαινομένου, εμφανίζεται επίσης στο κείμενο (8) (βλ. πιο πάνω). Σε όλες τις περιπτώσεις, η χρήση της μεταφοράς, παρουσιάζει τη μετανάστευση ως ένα μη κοινωνικό/εξωτερικό/ αντικειμενικό φαινόμενο.

Στο κείμενο (3) αυτό δηλώνεται ρητά μέσα από τη σύγκριση των αριθμών ανάμεσα στους πληθυσμούς Ελλάδας-Ισραήλ και των αντίστοιχων αριθμών μεταναστών που υποστηρίζεται από τη συγγραφέα του κειμένου ότι ζουν στις δύο χώρες. Στο κείμενο (2), όπως και στις υπόλοιπες χρήσεις της λέξης *(εισ)ροές*, αφήνεται να εννοηθεί μέσα από τον παραλληλισμό με τις υδάτινες ροές των φυσικών φαινομένων.

Το θέμα των εισροών εμφανίζεται ήδη στον τίτλο του άρθρου στο κείμενο (2), προοικονομώντας τη χρήση της λέξης στη συνέχεια. Δικαιολογείται έτσι η οριστική αναφορά με τη χρήση του οριστικού άρθρου. Η προϋπόθεση εδώ γίνεται όχημα μιας διπλής μεταφοράς: της ανθρώπινης δραστηριότητας (μετανάστευση) σαν φυσικό φαινόμενο (εισροές) και του χώρου που ορίζεται από τα σύνορα σαν δοχείο, το οποίο δέχεται αυτές τις εισροές (Goatly 2007: 191). Λαμβάνοντας υπόψη ένα άλλο βασικό θέμα της περιόδου, αυτό της παραμονής ή της εξόδου από την ευρωζώνη και την ΕΕ, όπως και το διαρκές πολιτικό και δημοσιογραφικό πρόταγμα της «προσέλκυσης επενδύσεων», που συνδέεται άμεσα με αυτό, είναι εύκολα αντιληπτό ότι η μεταφορά του δοχείου δεν ισχύει ανεξαρτήτως κειμενικού θέματος. Όταν η συζήτηση γίνεται για τη μετανάστευση, ο χώρος οφείλει να είναι κλειστός, και σε αυτό ανταποκρίνονται τα *μικτά κλιμάκια* και η *επιχείρηση Ποσειδώνας*. Όταν η κουβέντα περιστρέφεται γύρω από την οικονομία, ο χώρος επιβάλλεται να είναι ανοιχτός και οι εισροές (επενδύσεων, κεφαλαίων) έχουν θετική σημασιολογική φόρτιση.

Ο διακειμενικός χαρακτήρας της λειτουργίας της προϋπόθεσης αιτιολογεί επίσης τη διάταξη των θεμάτων που προκύπτει από την ανάλυση μέχρι τώρα. Στα κείμενα (1), (4) και (5) από τις προϋποθέσεις που αναλύθηκαν προτείνεται μια αιτιακή σχέση μεταξύ ανομίας και μετανάστευσης. Στο (13) αυτό δηλώνεται ρητά:

> (13) Η ανεξέλεγκτη λαθρομετανάστευση αποτελεί μείζον πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας και απειλεί πλέον τόσο τη δημόσια ασφάλεια όσο και τη δημοκρατία. (κείμενο 6)

Η διασύνδεση των θεμάτων παρουσιάζεται στα κείμενα σαν δεδομένη, αποκρύπτοντας τη διαδικασία κατασκευής της στο διακείμενο, η οποία κανονικοποιείται μέσω της επανάληψης.

Ο χαρακτηρισμός της μετανάστευσης σαν *πρόβλημα* που υπάρχει στο παραπάνω απόσπασμα αιτιολογείται επίσης σαν κρίκος μιας αλυσίδας που σχηματίζεται στο διακείμενο. Είδαμε προηγουμένως την ίδια ΟΦ στα κείμενα (2) και (8), ενώ το ίδιο συμβαίνει στο (7):

> (14) Έγινε τόπος συνάντησης, οι άνθρωποι έρχονται και κάθονται αποτρέποντας με την παρουσία τους τη συγκέντρωση προβληματικών ομάδων, όπως παράνομοι μετανάστες και χρήστες ναρκωτικών. Παράλληλα, είναι και μια διέξοδος για τους κατοίκους της περιοχής που έχουν κάπου να καθίσουν και να πιουν τον καφέ τους. Φυσικά, τα απογεύματα που ο κόσμος φεύγει, τα προβλήματα επιστρέφουν στην πλατεία. (κείμενο 7)

Η δυνατότητα παρουσίασης της μετανάστευσης σαν *πρόβλημα*, μπορεί να αναζητηθεί ξανά στις ιδιότητες του διακείμενου και όχι σε εξωκειμενικές πηγές, τις οποίες οι συντάκτες των άρθρων έτσι κι αλλιώς δεν παρουσιάζουν. Μορφοποιώντας τη διαδικασία συγκρότησης του κειμενικού είδους, η διακειμενικότητα, παρέχει στους παραγωγούς των κειμένων τη δυνατότητα να παγιώνουν κάποια από τα χαρακτηριστικά του. Στην περίπτωσή μας η παρουσίαση του θέματος της μετανάστευσης εμφανίζει μια σειρά από επαναλαμβανόμενα μοτίβα όπως επιγραμματικά παρουσιάστηκαν, που μεταφέρονται μέσα από δομές προϋπόθεσης και παγιώνονται σαν χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους μέσω της επανάληψής τους στο διακείμενο. Εκτός από τις δημιουργικές δυνατότητες της διακειμενικότητας που σκιαγραφεί ο ορισμός του Bloomaert στον οποίον αναφερθήκαμε, χρειάζεται ίσως εδώ να επισημανθεί και το αντίθετο. Η δυνατότητα των παραγωγών ενός κειμενικού είδους να χρησιμοποιούν κατά βούληση –ή ακόμα ασυνείδητα– συγκεκριμένα κειμενικά χαρακτηριστικά στη διαμόρφωση της διαλογική αναπαράστασης των θεμάτων τους, μπορεί, όπως φαίνεται από την ως τώρα συζήτηση του θέματος της μετανάστευσης, να περιορίζει τις διαθέσιμες επιλογές και να καθιστά δύσκολη την αμφισβήτησή τους. Η διακειμενικότητα, από αυτή την άποψη, δεν είναι απλώς ιδιότητα των κειμένων, αλλά μέσο διαμόρφωσης ενός ηγεμονικού λόγου.

Λαμβάνοντας υπόψη τις πραγματικές κοινωνικές σχέσεις μέσα στις οποίες διαμορφώνεται το κάθε κειμενικό είδος, η διακειμενική λειτουργία αποκτάει νόημα σαν

η λειτουργία που αναδεικνύει «την κατάσταση των εκφωνημάτων σαν αναπλαισιώσεις προηγούμενων λόγων. Ακόμα και όταν από το περικείμενο λείπει ένα προφανές προηγούμενο στοιχείο (precedent), η γενική διακειμενικότητα υποδεικνύει το ρόλο της αναπλαισίωσης στο επίπεδο της παραγωγής και πρόσληψης του λόγου. Είναι συνεπώς κρίσιμη η σχέση του είδους με τη διαπραγμάτευση της ταυτότητας και της ισχύος – επικαλούμενοι ένα συγκεκριμένο είδος, οι παραγωγοί το λόγου ισχυρίζονται (σιωπηλά ή ρητά) ότι κατέχουν την εξουσία που απαιτείται για να αποπλαισιώσουν το λόγο που φέρει (αυτές τις) ιστορικές και κοινωνικές συσχετίσεις και να τον αναπλαισιώσουν στην τρέχουσα διαλογική διάταξη» (Briggs & Bauman 1992: 148).

Οι περιπτώσεις που είδαμε πιο πάνω, της απόσπασης της λέξης *λαθραίος* από το πεδίο της παραβίασης των κανόνων των εμπορικών συναλλαγών και τη χρήση της σαν προσδιοριστικό της μετανάστευσης, της χρήσης της μεταφοράς του φυσικού φαινομένου της υδάτινης ροής για να περιγραφεί η μετακίνηση ανθρώπων και της επαναλαμβανόμενης περικειμενοποίησης της μετανάστευσης με το θέμα της ασφάλειας μπορούν να γίνουν αντιληπτές σαν περιπτώσεις αναπλαισίωσης, όπως περιγράφεται παραπάνω. Επιπλέον, γλωσσικές επιλογές όπως το *όσους* στο κείμενο (4) ή η *εικόνα ανομίας* στο κείμενο (1), που δεν κάνουν ξεκάθαρη την αναφορά τους, μπορούν να την αναζητήσουν στο πλαίσιο της «γενικής διακειμενικότητας», που δίνει τη δυνατότητα στους συντάκτες να υποθέτουν βάσιμα ότι οι επιλογές τους γίνονται κατανοητές στο επίπεδο της πρόσληψης του λόγου.

5. Τάξεις λόγου

Σε αυτή την τελευταία ενότητα θα γίνει προσπάθεια για σύνθεση της ανάλυσης των προϋποθέσεων στο πλαίσιο της θεωρίας των τάξεων λόγου. Είδαμε επιγραμματικά ότι οι τάξεις λόγου είναι επαναλαμβανόμενοι συνδυασμοί ύφους, λόγου και κειμενικού είδους. Τα τρία αυτά στοιχεία των τάξεων λόγου, αντιστοιχούν στις, κατά τον Fairclough, τρεις όψεις της σημασίας: *ταύτιση, αναπαράσταση* και *δράση* (Fairclough 2003: 29).

5.1. Κειμενικό είδος

Το κειμενικό είδος ορίζεται από τον Fairclough ως « χρήση της γλώσσας που σχετίζεται με κάποια συγκεκριμένη κοινωνική δραστηριότητα» (1993: 138). Τα δημοσιογραφικά κείμενα ως κειμενικό είδος έχουν την ιδιαίτερη λειτουργία της επιλογής των θεμάτων του δημόσιου λόγου και της διαμόρφωσης των βασικών ιδεών με τις οποίες αυτά γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης. Ακολουθώντας τον Richardson στο ορισμό του για τη δημοσιογραφία, ότι «καθιστά ικανούς τους πολίτες να κατανοήσουν καλύτερα τις ζωές τους και τη θέση τους στον κόσμο» (2007: 9), προκύπτει ότι το κειμενικό είδος του δημοσιογραφικού λόγου μας προτείνει τα διαθέσιμα και αποδεκτά μέσα για μια τέτοια κατανόηση. Κάθε κειμενικό είδος δομείται από μια σειρά συμβάσεων, που το καθιστούν σχετικά σταθερό σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του, ενώ είναι ταυτόχρονα ανοιχτό σε μεταβολές, (ανα)δομούμενο διαρκώς στα όρια του διακειμένου. Η διακύμανση αυτών των μεταβολών ή η απουσία τους μπορεί να αποτελέσει μια βάση αξιολόγησης του κειμενικού είδους –τουλάχιστον των χαρακτηριστικών του για μια συγκεκριμένη περίοδο– σε σχέση με την έννοια της διαλογικότητας που προτείνει ο Bakhtin (1981, 1986).

Τα κείμενα αποτελούν, όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, κρίκους σε μία αλυσίδα παρόμοιων κειμένων, παίρνοντας μέρος σε μία διαρκή και πάντοτε ημιτελή διαλογική διαδικασία απόκτησης νοήματος. Από αυτή την άποψη, ο χαρακτήρας ενός κειμένου είναι αναγκαστικά διαλογικός, χαρακτηρίζοντας με βάση αυτό, το κείμενο και τα σχετικά κείμενα που συνθέτουν το κειμενικό είδος σαν περισσότερο ή λιγότερο διαλογικά σε έναν άξονα μέτρησης των χαρακτηριστικών *διαλογικότητα–μονολογικότητα*. Η απουσία διαλογικού χαρακτήρα από τα κείμενα δεν σημαίνει ότι δεν λαμβάνουν υπόψη ή δεν ενσωματώνουν άλλα σημεία της αλυσίδας των κειμένων, αλλά μάλλον ότι διατηρούν μια απαραβίαστη αλληλουχία και συσχέτιση χαρακτηριστικών, τα οποία δεν αμφισβητούνται σε κάποιο άλλο σημείο της. Σύμφωνα με τον Bakhtin, «η μονολογικότητα αρνείται ότι υπάρχει εκτός αυτής κάποια άλλη συνείδηση, με τα ίδια δικαιώματα, ικανή να ανταποκρίνεται επί ίσοις όροις, ένα άλλο ισάξιο Εγώ (εσύ). Για μια μονολογική άποψη (στην ακραία ή καθαρή της μορφή), το *άλλο* παραμένει στην ολότητά του απλώς ένα *αντικείμενο* της συνείδησης και δεν μπορεί να μορφοποιήσει μια άλλη συνείδηση. Καμία απόκριση ικανή να μεταβάλει οτιδήποτε στον κόσμο της

συνείδησής μου δεν προσδοκάται από αυτό το άλλο. Ο μονόλογος είναι επιτυχημένος και κουφός στην απόκριση του άλλου, δεν την περιμένει και δεν της αποδίδει καμία *αποφασιστική* ισχύ. Ο μονόλογος τα καταφέρνει χωρίς το άλλο. Για αυτό, μέχρι ενός σημείου, αντικειμενικοποιεί όλη την πραγματικότητα. Ο μονόλογος προσποιείται ότι αποτελεί την τελευταία λέξη» (1984: 318).

Στα δημοσιογραφικά κείμενα συνυπάρχει η αξίωση της αντικειμενικής καταγραφής με τα κριτικά χαρακτηριστικά, στη διαμόρφωση της τελικής παρουσίασης του υπό συζήτηση θέματος. Ο συνδυασμός αυτός όπως φάνηκε από τις μέχρι τώρα παρατηρήσεις σχετικά με την παρουσίαση του θέματος της μετανάστευσης μέσω της ανάλυσης προϋποθέσεων, τείνει να ενσωματώνει, για τα κείμενα που έχουν επιλεγεί, την πρώτη (στατιστικά στοιχεία, πηγές, αποστασιοποίηση μέσω των εισαγωγικών) σε μια μονότονη κριτική αποτίμηση της μετανάστευσης ως πρόβλημα, με τη λειτουργία της αιτιολόγησής της.

5.2. Λόγος

Ο λόγος στα κείμενα που αναλύονται δομείται μέσω των προϋποθέσεων πάνω σε επαναλαμβανόμενα μοτίβα αναπαράστασης του θέματος της μετανάστευσης. Η επιλογή της λέξης *λαθρομετανάστης* είναι βασικό χαρακτηριστικό του. Επιπλέον, η επιλογή της δεν γίνεται πάνω στη βάση της διάκρισης νόμιμος/παράνομος, όπως υποδεικνύει η σημασία της, υπονοώντας ότι συνολικά το θέμα της μετανάστευσης εφάπτεται με ζητήματα νομιμότητας. Αυτό είναι αρκετά προφανές στο (15):

> (15) Πέρυσι, είχαν περάσει συνολικά από τα χερσαία σύνορα του Έβρου 55.000 λαθρομετανάστες (συγκριτικά με το 2010, αύξηση 17% σύμφωνα με τη Frontex) εκ των οποίων 5.800 είχαν εισέλθει το τρίμηνο Ιανουαρίου - Μαρτίου, ενώ φέτος το ίδιο τρίμηνο ο αριθμός αυτός έχει ξεπεραστεί. Η μεγαλύτερη ομάδα μεταναστών που πέρασαν στην Ελλάδα προέρχεται από το Αφγανιστάν και ακολουθούν οι υπήκοοι Πακιστάν και Μπανγκλαντές. Οι πρόσφυγες από τη Β. Αφρική είναι η δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα (κυρίως Αλγερινοί και Μαροκινοί).
> (κείμενο 2)

Στο απόσπασμα, οι λέξεις *λαθρομετανάστες, μεταναστών, πρόσφυγες* έχουν κοινή αναφορά. Η συμπληρωματικότητα αυτή μπορεί ίσως να εξηγηθεί με βάση την παγίωση

του θέματος της μετανάστευσης σαν προβληματικό, οπότε δεν χρειάζεται στα σχετικά κείμενα μια αιτιολόγηση των χρησιμοποιούμενων λέξεων, αφού αυτή βρίσκεται στο διακείμενο. Η συγχώνευση της σημασίας της λέξης *λαθρομετανάστης* με τη λέξη *μετανάστης* ανεξάρτητα από το περικείμενο, ενισχύει περαιτέρω αυτή την παγίωση.

Μια δεύτερη άποψη της αναπαράστασης του θέματος της μετανάστευσης στο λόγο των κειμένων, είναι αυτή της αντικειμενοποίησης. Αυτό είναι προφανές στις περιπτώσεις των μεταφορών που εντοπίστηκαν, όπου η μετανάστευση αναπαριστάται με τη μορφή φυσικού φαινομένου. Η παρουσίαση του θέματος ως «αντικειμένου της συνείδησης» είναι επίσης εμφανής από την απουσία των μεταναστών από το ρόλο του δράστη στα κείμενα, εκτός από όταν επιχειρούν ή κατορθώνουν να περάσουν τα σύνορα (κείμενο 2), από την συγκρότηση απειλής για τα χαρακτηριστικά της έσω ομάδας (κείμενο 3) ή της κατάληψης του χώρου της (κείμενο 4)

Το τρίτο στοιχείο αναπαράστασης του λόγου για τη μετανάστευση, είναι η διάταξη και αλληλοσυσχέτιση των θεμάτων, που γίνεται συστηματικά στα κείμενα. Το θέμα της μετανάστευσης είναι προβληματικό, καθώς προϋποτίθεται η διαπλοκή του με τα θέματα της ασφάλειας και της δημόσιας τάξης, ενώ η μεταξύ τους σχέση γίνεται στενότερη με την έλξη της αναφοράς του περιεχομένου τους, όπως γίνεται για παράδειγμα στο κείμενο (1) όπου η μετανάστευση ως πρόβλημα είναι αναγκαία προϋπόθεση για την κατανόηση του θέματος της ασφάλειας. Η σχέση αυτή προϋποτίθεται τόσο στην κειμενική σημασία, σαν απαραίτητο συστατικό της, όσο και στην τοπική σημασία, για τον προσδιορισμό του περιεχομένου συγκεκριμένων φράσεων. Η παραδοχή αυτής της σχέσης και η τοποθέτησή της στη βάση της παρουσίασης του θέματος της μετανάστευσης δημιουργούν μια υπερκείμενη δομή προϋπόθεσης, που συγκροτείται στο διακείμενο από την επανάληψη της συσχέτισης μετανάστευσης, δημόσιας τάξης και ασφάλειας στη θεματική δομή.

5.3. Ύφος

Το ύφος είναι βασικός δείκτης ιδεολογίας στα κείμενα και, παρά το ότι συνήθως παρουσιάζεται σαν ζήτημα αισθητικής προσέγγισης και λειτουργικότητας του λόγου, οι επιλογές που σχετίζονται με το ύφος είναι προφανώς πολιτικές (Cameron 1996). Τα στοιχεία που συνθέτουν το ύφος και που θα αναζητηθούν εδώ, αντιστοιχούν στη χρήση της γλώσσας ως πηγής αυτοπροσδιορισμού (Fairclough 2003: 26), όπως συζητήθηκε

στην αναπαραγωγή του αλλότριου λόγου.

Η χρήση ή η απουσία εισαγωγικών είναι, στα κείμενα που αναλύονται, η σημαντικότερη επιλογή που σχετίζεται με το ύφος και την ταύτιση, σε συνδυασμό με τη χρήση ή απουσία λεκτικών ρημάτων που αποδίδουν με προφανή τρόπο όσα λέγονται σε κάποιον ομιλητή ή τα προϋποθέτουν ως δεδομένα. Στο (16) η απουσία λεκτικού ρήματος είναι αυτή που επιτρέπει την παρουσία της δομής προϋπόθεσης:

> (16) Πέντε ημέρες πριν από τις κάλπες, ο κ. Σαμαράς κορύφωσε την αντιπαράθεση με τον ΣΥΡΙΖΑ, με βασική επιδίωξη να καταδείξει όχι μόνο ότι η πολιτική του οδηγεί εκτός ευρώ, αλλά και ότι δεν διαθέτει σχέδιο εξόδου από την κρίση (κείμενο 4)

Σε περίπτωση που στο άρθρο γινόταν χρήση λεκτικού ρήματος (π.χ. *να καταδείξει, όπως χαρακτηριστικά είπε*), η ισχύς της προϋπόθεσης μετριάζεται, αφού η εγκυρότητα της φράσης θα αποδιδόταν στον *κ. Σαμαρά.* Αντίθετα, εδώ ο συντάκτης προβάλλει, μέσω των επιλογών του, την ταύτιση με τη θέση που μεταφέρει στο κείμενο από το ενσωματωμένο κείμενο της πολιτικής ομιλίας. Η ταύτιση γίνεται με την απουσία του λεκτικού ρήματος και τη χρήση της προϋπόθεσης. Το ίδιο συμβαίνει στη συνέχεια του άρθρου, με την απουσία λεκτικού ρήματος και την προϋπόθεση της παρομοίωσης του *νόμου Ραγκούση* με *μαγνήτη* (*για τους λαθρομετανάστες*, βλ. 3.2).

Η χρήση λεκτικού ρήματος στο (17), όπου πάλι ενσωματώνει ομιλία του τότε αρχηγού της Ν.Δ., έχει το ίδιο σε σχέση με την εμπλοκή της οπτικής γωνίας του συντάκτη αποτέλεσμα:

> (17) Για το ζήτημα της λαθρομετανάστευσης, ο κ. Σαμαράς επεσήμανε ότι δεν πρόκειται απλώς για οικονομικούς μετανάστες, αλλά για άτομα που έχουν ήδη παρανομήσει μπαίνοντας στη χώρα. (κείμενο 5)

Ο πλάγιος λόγος εισάγεται μετά το ρήμα *επεσήμανε,* η σημασία του οποίου προφανώς υπονοεί την εγκυρότητα του περιεχομένου της ομιλίας που ενσωματώνεται στο άρθρο, με τη μορφή προϋπόθεσης. Και εδώ η επιλογή του ρήματος είναι καθοριστική, σε συνδυασμό με την απουσία εισαγωγικών.

Η αναπαραγωγή ενός άλλου κειμένου σε ευθύ λόγο, με τη χρήση εισαγωγικών, υποδεικνύει άμεσα την απόσταση ανάμεσα στο άρθρο και τον αναπαραγόμενο λόγο. Τα εισαγωγικά ωστόσο, μακριά από το να αποτελούν δείκτες «αντικειμενικότητας» για το κείμενο, υποδηλώνουν την τοποθέτηση του κειμένου απέναντι στο περιεχόμενο που μεταφέρει. Η επιλογή της χρήσης εισαγωγικών μπορεί να αφήνει στο απυρόβλητο τη μεταφερόμενη σημασία του αλλότριου εκφωνήματος, εναρμονίζοντάς το έτσι με το δημοσιογραφικό κείμενο ή να τοποθετείται απέναντί του, αντιπαραβάλλοντάς το -συχνά ειρωνικά- με αυτό. Η ευθεία αναπαραγωγή του λόγου κάποιου άλλου είναι, σύμφωνα με τον Tuchman, μία από τις τέσσερις τελετουργικές στρατηγικές κατασκευής ενός «αντικειμενικού» ρεπορτάζ (1972, αναφέρεται στο Richardson 2004: 45). Όπως τοποθετεί το ζήτημα ο Richardson, η χρήση των εισαγωγικών καταδεικνύει «το δημιουργικό ρόλο του ρεπόρτερ σχετικά με την ιστορία, αλλά και το ιδεολογικό, για τον δημοσιογράφο, διακύβευμα, την *αποκήρυξης* αυτού του ρόλου» (όπ.π., έμφαση στο κείμενο).

Στο απόσπασμα από το κείμενο (7), που συζητήθηκε λίγο νωρίτερα και επαναλαμβάνεται εδώ, όσα μεταφέρονται σε εισαγωγικά, ακολουθούν τη φράση *Σύμφωνα με τους κατοίκους της περιοχής*:

> (18) «Έγινε τόπος συνάντησης, οι άνθρωποι έρχονται και κάθονται αποτρέποντας με την παρουσία τους τη συγκέντρωση προβληματικών ομάδων, όπως παράνομοι μετανάστες και χρήστες ναρκωτικών. Παράλληλα, είναι και μια διέξοδος για τους κατοίκους της περιοχής που έχουν κάπου να καθίσουν και να πιουν τον καφέ τους. Φυσικά, τα απογεύματα που ο κόσμος φεύγει, τα προβλήματα επιστρέφουν στην πλατεία» (κείμενο 7)

Ο συντάκτης αποστασιοποιείται από όσα μεταφέρονται σε ευθύ λόγο, το περιεχόμενο ωστόσο του ενσωματωμένου κειμένου επιβεβαιώνει τις προϋποθέσεις που χρησιμοποιεί το άρθρο στη διάρθρωση της θεματικής του δομής, ότι δηλαδή η επιχειρηματική δραστηριότητα (οι καφετέριες που πρόκειται να λειτουργήσουν πάνω στην πλατεία της Ομόνοιας) θα συμβάλουν στην *επανάκτησή της* και την *αναβάθμιση* του κέντρου. Επιπλέον, ο αναπαραγόμενος λόγος επεξηγεί περαιτέρω το θέμα, προσδιορίζοντας το πρόβλημα σαν αποτέλεσμα της παρουσίας *προβληματικών ομάδων, όπως παράνομοι*

μετανάστες και χρήστες ναρκωτικών.

Στο (19) ενσωματώνεται σε εισαγωγικά η δήλωση του *κ. Δαγρέ* σε σχέση με *την κατασκευή του φράχτη:*

> (19) Όπως δήλωσε χθες στην «Κ» ο κ. Πέτρος Δαγρές, πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας ΔΑΓΡΕΣ ΑΤΕ, που έχει αναλάβει το έργο της κατασκευής του φράχτη, «τα συνεργεία πιάνουν από σήμερα δουλειά στις Καστανιές και αν δεν υπάρξουν απρόβλεπτα, μέχρι τα τέλη Ιουνίου θα έχει ολοκληρωθεί η πρώτη φάση της κατασκευής». Απρόβλεπτα, καθώς ο ίδιος ο φράχτης από την ημέρα που εξαγγέλθηκε μέχρι σήμερα πέρασε από... σαράντα κύματα κι ακόμη αμφισβητείται η αποτελεσματικότητά του... (κείμενο 8)

Το απόσπασμα περιγράφει την έναρξη των εργασιών για την κατασκευή *του φράχτη,* και σχολιάζεται στη συνέχεια από το συντάκτη σε σχέση με τη λέξη *απρόβλεπτα,* με διπλή χρήση αποσιωπητικών. Η επεξήγηση της σημασίας της λέξης ενισχύει την παρουσίαση του θέματος (της κατασκευής του φράχτη) σαν λύση στο πρόβλημα της μετανάστευσης, η οποία παρουσιάζεται σαν αναγκαία και έχει ήδη, σύμφωνα με το άρθρο, καθυστερήσει αδικαιολόγητα. Η υιοθέτηση αυτής της οπτικής γωνίας υποδηλώνεται με τα αποσιωπητικά και έχει νόημα στο κείμενο σαν εύλογη απάντηση στο *πρόβλημα,* την ύπαρξη και έκταση του οποίου παρουσιάζει διεξοδικά το άρθρο με τη χρήση προϋποθέσεων, όπως συζητήθηκαν προηγούμενα, και την επίκληση στατιστικών στοιχείων. Η ενσωμάτωση του αλλότριου λόγου στην περίπτωση αυτή προϋποθέτει το θέμα του άρθρου σαν αναγκαιότητα (την κατασκευή του φράχτη).

Τέλος, στο κείμενο (3) η χρήση εισαγωγικών γίνεται για να μεταφερθούν στο κείμενο δύο βασικές έννοιες πάνω στις οποίες δομείται η επιχειρηματολογία της συντάκτριας στη συνέχεια. Η *«πλημμύρα»* και η φράση *«τον χαρακτήρα της χώρας»,* αποδίδονται στο πρωθυπουργό του Ισραήλ, κάτι που προφανώς η συντάκτρια υπονοεί ότι προσδίδει εγκυρότητα και δικαιολογεί την επιλογή τους. Παραπεμπόμαστε έτσι ευθέως σε ένα άλλο κείμενο, το οποίο δεν αναπαράγεται, αλλά αποτελεί τη βάση εισαγωγής νέας πληροφορίας, που μεταφέρεται στη συνέχεια με τις δομές προϋπόθεσης. Εδώ, ο ευθύς λόγος δεν ενισχύει το περιεχόμενο των προϋποθέσεων, αλλά, σε μία πιο προφανή ιδεολογικά χρήση του, χωρίς να επιχειρεί να δείξει ότι ο

συντάκτης αποστασιοποιείται από το περιεχόμενο όσων λέγονται, αποτελεί τη βάση εισαγωγής τους στο κείμενο, κάνοντας ευθεία αναφορά σε κάποιο άλλο σημείο της διακειμενικής αλυσίδας.

6. Συμπεράσματα

Σε αυτή την εργασία συζητήθηκε η χρήση προϋποθέσεων ως στρατηγική υπόρρητης μεταφοράς πληροφοριών σε κείμενα που αποτελούν μέρος του δημόσιου λόγου σχετικά με τη μετανάστευση. Αναλύθηκαν περιπτώσεις της λειτουργίας τους σε δημοσιογραφικά κείμενα γραμμένα σε μια περίοδο διπλής εκλογικής αναμέτρησης κατά την οποία η μετανάστευση αποτέλεσε βασικό θέμα του προεκλογικού λόγου. Συζητήθηκαν οι περιπτώσεις της οριστικής αναφοράς, των αναφορικών προτάσεων, των προσδιοριστικών επιθέτων και των επαναληπτικών ως δείκτες με τη συχνότερη παρουσία στα κείμενα, όπως και η αναπαραγωγή αλλότριου λόγου και η διακειμενική διάσταση της λειτουργίας των δεικτών. Τέλος, επιχειρήθηκε μια σύνοψη των στοιχείων της ανάλυσης στο πλαίσιο των τάξεων λόγου, στο βαθμό που οι προϋποθέσεις παρέχουν επαρκή δεδομένα για να στοιχειοθετηθεί η παρουσία σχετικά σταθερών συνδυασμών κειμενικού είδους (δημοσιογραφικά κείμενα), λόγων (αναπαραστάσεων του θέματος) και ύφους (ταύτισης με αυτές τις αναπαραστάσεις εκ μέρους των συντακτών των κειμένων) σαν υπόδειγμα παγιωμένων δομών ιδεολογικής οργάνωσης του λόγου για τη μετανάστευση.

Η ανάλυση δείχνει αρχικά ότι η χρήση της προϋπόθεσης είναι εκτεταμένη. Ο ρόλος της επίσης μοιάζει να είναι κεντρικός για την διάταξη των σημασιών και την επιχειρηματολογία των κειμένων. Οι προϋποθέσεις που αναλύονται μεταφέρουν βασικές πληροφορίες σε σχέση με το θέμα, τόσο ως προς τους τρόπους περιγραφής των μεταναστών και της μετανάστευσης (λαθραίος/α, παράνομος/η, αντικειμενοποίηση μέσω μεταφορών όσο και κειμενικών ρόλων που τους αποδίδονται) και την παρουσίαση του θέματος σαν πρόβλημα (είτε με τη χρήση της προϋπόθεσης *πρόβλημα της μετανάστευσης* είτε με τη συσχέτιση της μετανάστευσης με το προβληματικό θέμα της δημόσιας τάξης) όσο και σε σχέση με το νόημα ολόκληρου του κειμένου, αφού εξειδικεύουν τη σημασία των λεξικών επιλογών ή αποτελούν βάση εισαγωγής πληροφοριών σε διάφορα σημεία του κειμένου. Η προϋπόθεση της μετανάστευσης σαν προβληματικό/ποινικό θέμα καθιστά, σε μία τουλάχιστον περίπτωση, συμπληρωματικές

τις έννοιες *λαθρομετανάστης, μετανάστης* και *πρόσφυγας*. Επιπλέον, οι προϋποθέσεις συνεισφέρουν στοιχεία ύφους, υποδεικνύοντας τρόπους ταύτισης του κειμενογράφου με αυτό το περιεχόμενο. Αυτό είναι ευκρινές στους τρόπους με τους οποίους ενσωματώνεται το κειμενικό είδος της πολιτικής ομιλίας στα δημοσιογραφικά κείμενα που αναλύονται, με τις πληροφορίες που μεταφέρουν οι προϋποθέσεις να παίζουν σημαντικό ρόλο, μαζί με τους τρόπους αναπαραγωγής, στη συγχώνευση των δύο λόγων.

Η ανάλυση ενός μικρού σώματος κειμένων από μια εφημερίδα με αρκετά ευδιάκριτη ιδεολογική τοποθέτηση δεν επιτρέπει φυσικά να γίνει κάποια ασφαλής γενίκευση σχετικά με τα χαρακτηριστικά του λόγου για τη μετανάστευση στο σύνολο του κειμενικού είδους των δημοσιογραφικών κειμένων. Παραπέμποντας ωστόσο σε προηγούμενες εργασίες (Πολυμενέας 2007, Lees 2012), θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η επαναληπτική συνδυαστικότητα των στοιχείων που μεταφέρουν στα υπό εξέταση κείμενα οι προϋποθέσεις δεν αποτελεί περιφερειακό χαρακτηριστικό, αλλά βασικό στοιχείο του κυρίαρχου λόγου για τη μετανάστευση. Η ταύτιση των συντακτών των κειμένων με έναν συγκεκριμένο και επαναλαμβανόμενο τρόπο αναπαράστασης, ο οποίος αντλεί την αιτιολόγησή του από το διακείμενο, όπως δείχνει η απουσία άλλης αιτιολόγησης των πληροφοριών που τα κείμενα προϋποθέτουν και η εξάρτηση της σημασιολογικής τους διάρθρωσης από τις δομές της προϋπόθεσης, υποδεικνύουν το περίγραμμα ενός λόγου για τη μετανάστευση που είναι ιδιαίτερα επιλεκτικός σε σχέση με τις δημιουργικές δυνατότητες που παρέχει το διακείμενο, είναι αξιοσημείωτα σταθερός στην αναπαραστατική του λειτουργία, δεν ενσωματώνει ή αναπαράγει αντιθέσεις ή αντίλογο και τείνει στη μονολογικότητα.

Βιβλιογραφία

Bakhtin, M. (1981). *The Dialogical Imagination*. Austin, Tx.: University of Texas Press.

Bakhtin, M. (1984). *Problems of Dostoevsky's poetics*. Minneapolis: University of Minnesota Press. [Original essays written in 1923 and 1961].

Bakhtin, M. (1986). *Speech Genres and Other Late Essays*. Austin, Tx.: University of Texas Press.

Bauman, R. and Charles Briggs (1990). "Poetics and Performance as Critical Perspectives on Language and Social Life". *Annual Review of Anthropology* 19, 59-88.

Blommaert, J. (1999) *Language Ideological Debates*. Berlin: Mouton De Gruyter.

Briggs, C. L., and Richard Bauman (1992). "Genre, Intertextuality, and Social Power."*Journal of Linguistic Anthropology* 2: 131–172.

Cameron, D. (1996). "Style policy and style politics. A neglected aspect of the language of the news". *Media, culture and society* 18, 315-333.

Eagleton, T. (1994). *Ideology.* London: Longman

Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. London: Longman.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change.* Malden: Polity Press.

Fairclough, N. (1993). "Critical Discourse Analysis and the Marketisation of Public Discourse: The Universities". *Discourse & Society* 4(2): 133–168.

Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: the critical study of language.* London: Longman

Fairclough, N. (2001). *Language and Power* (2nd edition). Harlow: Longman.

Fairclough, N. (2001a). *The Dialectics of Discourse*. Textus

Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse - Textual analysis for social research*. London: Routledge

Frege, Gottlieb (1892). "*Über Sinn und Bedeutung.*" Translated in Feigl & Sellars (1949, Eds.), 85–102 and Geach & Black (1960, Eds.), 17–38.

Fillmore, C. (1971). "Verbs of judging: An exercise in semantic description". In C. J. Fillmore & D. T. Langendoen (eds), *Studies in Linguistic Semantics*. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Goatly, A. (2007). *Washing the Brain – Metaphor and Hidden Ideology*. Amsterdam: John Benjamins.

Kiparsky, Paul & Kiparsky, Carol (1971). “Fact”. In D. Steinberg & L. Jakobovits (Eds.), *Semantics. An Interdisciplinary Reader in Philosophy, Linguistics and Psychology* (pp. 345–369). Cambridge: Cambridge University Press.

Levinson, Stephen C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Richardson, John E. (2004). *(Mis)Representing Islam* : *The racism and rhetoric of British broadsheet newspapers.* Amsterdam: John Benjamins.

Richardson, J. (2007). *Analysing Newspapers: An Approach from Critical Discourse Analysis.* Houndsmills: Palgrave Macmillan

Schmid, H. J. (2001). Presupposition can be a bluff. *Journal of Pragmatics* 33, 152-173.

Steinberg, D. D. & Jakobovits, L. A. (eds) (1971). *Semantics. An Interdisciplinary Reader in Philosophy, Linguistics, and Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Strawson, P. (1952). *Introduction to Logical Theory*. London: Methuen.

Therborn, G. (1980). *The ideology of Power and the power of Ideology.* London: Verso

Tuchman, G. (1972). “Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity”. *American Journal of Sociology* 77 (4), 660-679.

Βολόσινοφ, Β. (1998). *Μαρξισμός και φιλοσοφία της γλώσσας*. Αθήνα: Παπαζήση

Lees, C. (2012). Γλωσσικός ρατσισμός: Μια ανάλυση άρθρων από ελληνικές εφημερίδες. Διπλωματική εργασία, Τομέας Γλωσσολογίας ΕΚΠΑ

Μοσχονάς, Α. Σ. (2005). *Ιδεολογία και Γλώσσα.* Αθήνα: Πατάκης.

Πολυμενέας, Γ. (2007). Σημασιολογική προτίμηση και προσωδία του ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ στον ελληνικό και κυπριακό τύπο. Διπλωματική εργασία, Τομέας Γλωσσολογίας ΕΚΠΑ.

Κείμενα

Καθημερινή (2012). Στα άκρα η αντιπαράθεση Ν.Δ. - ΣΥΡΙΖΑ 12.06.2012
διαθέσιμο: http://www.kathimerini.gr/459839/article/epikairothta/politikh/sta-akra-h-antipara8esh-nd---syriza

Καθημερινή (2012). Αυξημένες εισροές από τον Έβρο 03.04.2012
διαθέσιμο: http://www.kathimerini.gr/454611/article/epikairothta/ellada/ay3hmenes-eisroes-apo- ton-evro

Καθημερινή (2012). Γράμματα Αναγνωστών: <B>Εθνική αυτοσυντήρηση 22.06.2012
διαθέσιμο: http://www.kathimerini.gr/730720/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/grammata-anagnwstwn

Καθημερινή (2012). Σαμαράς: Επαναδιαπραγμάτευση, με τη χώρα εντός της Ευρωζώνης 14.06.2012
διαθέσιμο: http://www.kathimerini.gr/459991/article/epikairothta/politikh/samaras-epanadiapragmateysh-me-th-xwra-entos-ths-eyrwzwnhs

Καθημερινή (2012). Η ασφάλεια, το πρόταγμα της Ν.Δ. 13.06.12
διαθέσιμο: http://www.kathimerini.gr/459921/article/epikairothta/politikh/h-asfaleia-to-protagma-ths-nd

Καθημερινή (2012). Μετανάστες 13.06.2012
διαθέσιμο: http://www.kathimerini.gr/730575/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/metanastes

Καθημερινή (2012). Τα τραπεζάκια έξω σώζουν τις αθηναϊκές πλατείες 29.06.2012
διαθέσιμο: http://www.kathimerini.gr/461448/article/epikairothta/ellada/ta-trapezakia-e3w-swzoyn-a8hnaikes-plateies

Καθημερινή (2012). Αρχίζει σήμερα στον Εβρο η κατασκευή του φράχτη 26.04.12
διαθέσιμο: http://www.kathimerini.gr/456315/article/epikairothta/ellada/arxizei-shmera-ston-evro-h-kataskeyh-toy-fraxth

Παράρτημα: Τα κείμενα που αναλύθηκαν

1.
ΠΟΛΙΤΙΚΗ 12.06.2012
Στα άκρα η αντιπαράθεση Ν.Δ. - ΣΥΡΙΖΑ
Κορυφώνεται η αντιπαράθεση μεταξύ Νέας Δημοκρατίας και ΣΥΡΙΖΑ, στην τελική ευθεία προς την κρίσιμη εκλογική αναμέτρηση της ερχόμενης Κυριακής. Στο επιτελείο της λεωφόρου Συγγρού είναι αποφασισμένοι να επιμείνουν στους υψηλούς τόνους μέχρι και το τελευταίο λεπτό της προεκλογικής εκστρατείας. Η οικονομία, η δημόσια τάξη και η λαθρομετανάστευση βρίσκονται στο επίκεντρο της ρητορικής της Νέας Δημοκρατίας και του κ. Αντώνη Σαμαρά, με στόχο αφ' ενός την αποδόμηση των θέσεων της Κουμουνδούρου, αφ' ετέρου τη μέγιστη δυνατή συσπείρωση ψηφοφόρων, οι οποίοι προτάσσουν την ανάγκη της παραμονής της Ελλάδας στον σκληρό πυρήνα της Ευρωζώνης και έχουν θορυβηθεί από την εικόνα ανομίας που τείνει να επικρατήσει στη χώρα.

Ο ΣΥΡΙΖΑ εμφανίζεται να «σηκώνει το γάντι της πόλωσης» και χαρακτήρισε χθες «σαπουνόπερα» την υπόθεση Αμυρά. Παράλληλα, επιχειρεί να μετακινηθεί σε μετριοπαθέστερες θέσεις, ενώ ο κ. Αλέξης Τσίπρας επισκέφθηκε χθες τη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής (ΓΑΔΑ), χαρακτηρίζοντας «αδιαπραγμάτευτη προτεραιότητα» την ασφάλεια του πολίτη.

2.
ΕΛΛΑΔΑ 03.04.2012
Αυξημένες εισροές από τον Έβρο
Του Θαναση Τσιγγανα
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ. Σαν «μεταφορά νερού με το κόσκινο» μοιάζει η πρακτική των ελληνικών διωκτικών αρχών, καθώς από τη μια εφαρμόζουν επιχειρήσεις «σκούπα» στο Λεκανοπέδιο κι από την άλλη, στον Έβρο, αδυνατούν να ανακόψουν τη μεταναστευτική ροή.

Το στατιστικά στοιχεία από το πρώτο τρίμηνο του 2012 προοιωνίζονται μία ακόμη δύσκολη χρονιά στο πρόβλημα της λαθρομετανάστευσης και οι αριθμοί εμφανίζονται και πάλι αυξημένοι σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011. Σύμφωνα με αστυνομικές πηγές, οι εισροές έχουν αυξηθεί και πάλι από τον βόρειο Έβρο (ευρύτερη περιοχή Ορεστιάδας - χερσαία σύνορα, όπου θα κατασκευαστεί ο φράχτης) ενώ αντίστοιχα παρατηρείται μικρή μείωση στα περάσματα του ποταμού στο νότιο Έβρο (από τη Μάνδρα έως το Δέλτα).

Πέρυσι, είχαν περάσει συνολικά από τα χερσαία σύνορα του Εβρου 55.000 λαθρομετανάστες (συγκριτικά με το 2010, αύξηση 17% σύμφωνα με τη Frontex) εκ των οποίων 5.800 είχαν εισέλθει το τρίμηνο Ιανουαρίου - Μαρτίου, ενώ φέτος το ίδιο τρίμηνο ο αριθμός αυτός έχει ξεπεραστεί. Η μεγαλύτερη ομάδα μεταναστών που πέρασαν στην Ελλάδα προέρχεται από το Αφγανιστάν και ακολουθούν οι υπήκοοι Πακιστάν και Μπανγκλαντές. Οι πρόσφυγες από τη Β. Αφρική είναι η δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα (κυρίως Αλγερινοί και Μαροκινοί).

Τα μεικτά κλιμάκια των Ελλήνων συνοριοφυλάκων και της Frontex στο πλαίσιο εφαρμογής της επιχείρησης «Ποσειδώνας» δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στις συλλήψεις των διακινητών, σε μια προσπάθεια μείωση του προβλήματος. Παρεμπόδιση και σύλληψη διακινητών είναι οι σημαντικότεροι στόχοι της επιχείρησης. Μόνο τον

περασμένο Ιανουάριο είχαν συλληφθεί 20 διακινητές, όταν σε ολόκληρο τον Εβρο πέρυσι είχαν συλληφθεί 130.

Μόλις χθες συνελήφθησαν άλλοι 4 διαμεσολαβητές στην περιοχή των Φερών (υπήκοοι Συρίας και Ιράκ), ένας εκ των οποίων επιτέθηκε με μαχαίρι στους συνοριοφύλακες.

Αστυνομική πηγή στη Θράκη εκτίμησε χθες ότι η δημιουργία κέντρων στο εσωτερικό της χώρας θα βοηθήσει στη μείωση της λαθρομετανάστευσης, καθώς θα λειτουργήσει αποτρεπτικά γι' αυτούς που επιχειρούν να μπουν στην Ευρώπη μέσω Τουρκίας.

3.
Γράμματα Αναγνωστών
ΑΡΧΕΙΟ ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ 22.06.2012 <Β>Εθνική αυτοσυντήρηση
Κύριε διευθυντά
Το κράτος του Ισραήλ ξεκίνησε τις απελάσεις Αφρικανών μεταναστών με σκοπό τον επαναπατρισμό όλων τους. Ο υπουργός Εσωτερικών Ελί Γισάι δήλωσε ότι αυτή η πράξη δεν έχει ως κίνητρο το μίσος για τους ξένους, αλλά την αγάπη για τον ισραηλινό λαό και την επιθυμία να διασωθεί η πατρίδα, ενώ ο πρωθυπουργός Μπέντζαμιν Νετανιάχου μίλησε για «πλημμύρα» των Αφρικανών στο Ισραήλ, η οποία απειλεί «τον χαρακτήρα της χώρας». Και αν αναρωτηθεί κανείς για τι αριθμούς μιλάμε, ας μάθει ότι πρόκειται για εξήντα χιλιάδες μετανάστες, των οποίων όμως την προβλεπόμενη, σε λίγα χρόνια, αύξηση και τις ολέθριες συνέπειές της για τον εθνικό χαρακτήρα του τόπου προσπαθούν να προλάβουν τα μέτρα που τέθηκαν σε εφαρμογή. Ποιος από τους Έλληνες πρωθυπουργούς και υπουργούς Εσωτερικών σκέφθηκε ποτέ ή ενήργησε με αυτόν τον απλό γνώμονα, την εθνική αυτοσυντήρηση, που υπαγορεύεται από το πιο στοιχειώδες και ελάχιστο των πατριωτικών αισθημάτων, και αν όχι από αυτό, τότε τουλάχιστον από την κοινή λογική;

Οι Ισραηλίτες διαθέτουν απλώς και μόνο αυτήν τη λογική και κατανοούν ότι εξήντα χιλιάδες, σε πληθυσμό 7,8 εκατομμυρίων, αποτελούν ή θα αποτελέσουν σύντομα παράγοντα αλλοίωσης της εθνικής ταυτότητας, κάτι που κανείς εχέφρων δεν θα θεωρούσε επιθυμητό ή έστω και ανεκτό. Στην Ελλάδα πόση βραδύνοια επικρατεί ώστε να γίνεται επιτρεπτή χρόνια τώρα η εισροή αριθμών που έχουν προ πολλού υπερβεί τα δύο εκατομμύρια, σε έναν πληθυσμό λίγο μεγαλύτερο από αυτόν του Ισραήλ; Είναι και επισήμως διαπιστωμένο, με την έκθεση της Φρόντεξ για το 2012, ότι τα ελληνοτουρκικά σύνορα είναι και θα εξακολουθήσουν να είναι το κύριο σημείο εισόδου λαθρομεταναστών στην Ευρώπη λόγω της πολιτικής της Τουρκίας που, με την επέκταση των αερογραμμών της σε όλο και περισσότερους προορισμούς, φέρνει συνεχώς Ασιάτες και Αφρικανούς και τους στέλνει στη φιλόξενη Ελλάδα. Πόση διανοητική αγκύλωση μάς έχει καταλάβει, ώστε να υπάρχει χρόνια τώρα αλαλαγμός υπέρ των «ανθρωπίνων δικαιωμάτων» των μεταναστών, όμως επίμονη αποσιώπηση της εθνικής καταστροφής που συντελείται σταθερά και ίσως μη αναστρέψιμα; Διότι σε τι διαφέρει η κατοχή από κάποιον εισβολέα, που η Ελλάδα σε όλη τη διάρκεια της Ιστορίας της απέκρουσε ή προσπάθησε να αποκρούσει, με τη σημερινή ροή ανθρωποθαλασσών από κάθε κατεύθυνση προς τον εντός των συνόρων χώρο, εφόσον και στις δύο περιπτώσεις το τελικό αποτέλεσμα θα ήταν η διείσδυση αλλοεθνών σε στίφη στο ελληνικό έδαφος;

Μαρία Υψηλάντη - Επίκουρος Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

4.
ΠΟΛΙΤΙΚΗ 14.06.2012
Σαμαράς: Επαναδιαπραγμάτευση, με τη χώρα εντός της Ευρωζώνης
Των Ελλης Τριανταφυλλου - Γιωργου Π. Τερζη
Εντολή για τον σχηματισμό ισχυρής κυβέρνησης «εθνικής σωτηρίας», με στόχο την τροποποίηση του Μνημονίου και τη διασφάλιση παραμονής της Ελλάδας στην Ευρωζώνη και συνολικά στην Ε.Ε. ζήτησε χθες ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας κ. Αντ. Σαμαράς. Στη διακαναλική συνέντευξη που παραχώρησε, ο κ. Σαμαράς είπε ότι το πρόγραμμα του κόμματός του είναι κοστολογημένο σε ευρώ, ενώ εξαπέλυσε δριμεία και εφ' όλης της ύλης κριτική στον ΣΥΡΙΖΑ, επαναλαμβάνοντας ότι η εξαγγελία του για μονομερή καταγγελία του Μνημονίου οδηγεί τη χώρα σε ρήξη με την Ευρώπη και σε έξοδο από το ευρώ.

Στην αντίστροφη μέτρηση προς τις κάλπες, ο πρόεδρος της Ν.Δ. εμφανίστηκε βέβαιος για τον σχηματισμό κυβέρνησης σε περίπτωση εκλογικής νίκης της Ν.Δ., αν και παραδέχθηκε ότι «υπάρχουν δυσκολίες», ενώ απέρριψε εκ νέου τη συζήτηση περί επιλογής άλλου προσώπου, πλην του ιδίου για την πρωθυπουργία, λέγοντας πως «είναι περίεργο να μιλάμε εάν πρέπει ο αρχηγός του πρώτου κόμματος να ηγηθεί ή όχι της κυβέρνησης». «Νομίζετε ότι πολλοί θα θέλουν την πρωθυπουργία, και μάλιστα αν δεν έχουν εκλεγεί, νομίζετε ότι δεν θα είναι Γολγοθάς;», ρώτησε χαρακτηριστικά. Αφησε, πάντως, και ένα παράθυρο ανοικτό, λέγοντας ότι ο ίδιος στοιχίζεται πίσω απ' οποιονδήποτε είναι υπέρ της Ευρώπης και της αλλαγής του Μνημονίου για στήριξη της οικονομίας. «Κρατώ το μήνυμα των εκλογών της 6ης Μαΐου που ήταν συνεργασία και παραμονή στο ευρώ», είπε ο κ. Σαμαράς, ενώ μνημόνευσε τη δήλωση Βενιζέλου περί οικουμενικής κυβέρνησης συνευθύνης και του κ. Τσίπρα για κυβέρνηση της Αριστεράς, για να τονίσει ότι «δεν μπορούμε εκ προοιμίου να βάζουμε απαγορευτικούς όρους στη συμμετοχή». «Στα μεγάλα ζητήματα επαναδιαπραγμάτευσης υπάρχουν σημεία σύγκλισης με πολλούς, δεξιά και αριστερά, δεν θέλω να πιστεύω ότι όλα είναι αγεφύρωτα» πρόσθεσε, αναδεικνύοντας την ανάγκη να μην προσφύγει η χώρα σε νέες εκλογές. Πέντε ημέρες πριν από τις κάλπες, ο κ. Σαμαράς κορύφωσε την αντιπαράθεση με τον ΣΥΡΙΖΑ, με βασική επιδίωξη να καταδείξει όχι μόνο ότι η πολιτική του οδηγεί εκτός ευρώ, αλλά και ότι δεν διαθέτει σχέδιο εξόδου από την κρίση. «Με την Ελλάδα δεν παίζεις ζάρια και πόκερ», ανέφερε και χαρακτήρισε το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ «μαθηματικά για κόμικς», αφού όπως είπε, η οικονομική του πρόταση έχει την παγκόσμια πρωτοτυπία να μην έχει ούτε ένα νούμερο. Πρόσθεσε, δε, ότι το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ «είναι γραμμένο σε δραχμές». Με αφορμή ερώτηση περί σχεδίου Β, ο κ. Σαμαράς ειρωνεύτηκε τον κ. Τσίπρα ότι «δεν το ανακοινώνει για να μην το μάθει η Ν.Δ. και διερωτήθηκε αν ο αρχηγός του ΣΥΡΙΖΑ ζητεί από τους πολίτες «να ψηφίσουν γουρούνι στο σακί».

Ο κ. Σαμαράς ανέδειξε την αλλαγή κλίματος που αρχίζει και καταγράφεται στην Ευρώπη, ιδιαίτερα μετά την εκλογή Ολάντ στη Γαλλία, την οποία, όπως είπε, η Ελλάδα πρέπει να αξιοποιήσει, αλλά και την ύπαρξη δυνάμεων που θέλουν να μετατρέψουν τη χώρα μας σε «μαύρο πρόβατο που θα το φάει ο λύκος προς παραδειγματισμό». Ερωτηθείς ποια σημεία του Μνημονίου θα επαναδιαπραγματευθεί, ο κ. Σαμαράς διευκρίνισε ότι θα ζητήσει παράταση για την εφαρμογή των περικοπών έως το 2016, προκειμένου, πέραν των άλλων, να γίνει πιο δίκαιο και το χαράτσι, μίλησε για ένα μικρότερο και εξυπνότερο κράτος χωρίς απολύσεις, ενώ επανέλαβε ότι δεν συζητά άλλη μείωση μισθών ούτε άλλους φόρους. «Δεν συζητώ για μοντέλο μισθών Βουλγαρίας ή

Πορτογαλίας», είπε.

Ο επόμενος γύρος αντιπαράθεσης με τον ΣΥΡΙΖΑ έγινε με αφορμή τα ζητήματα της λαθρομετανάστευσης και της ασφάλειας και τις 12 προτάσεις που ο ίδιος δημοσιοποίησε προ διημέρου. Ο κ. Σαμαράς χαρακτήρισε απαράδεκτη τη θέση του κ. Τσίπρα περί αφοπλισμού της Αστυνομίας, ενώ υπεραμύνθηκε των δικών του προτάσεων διερωτώμενος γιατί θεωρείται δεξιά οπτική η τήρηση του νόμου. Επανέλαβε, δε, ότι η Ν.Δ. θα απομακρύνει όσους έχουν καταλάβει περιοχές ολόκληρες, ενώ θα καταργήσει τον νόμο Ραγκούση που έκανε τη χώρα μαγνήτη για τους λαθρομετανάστες. Ας πάει ο ΣΥΡΙΖΑ στον Αγιο Παντελεήμονα και στην Πάτρα για να αντιληφθεί τι σημαίνει «νόμος και τάξη» είπε και διερωτήθηκε γιατί είναι ο ίδιος κακός και όχι η συνιστώσα του ΣΥΡΙΖΑ που επικροτεί τον Κουφοντίνα.

5.
ΠΟΛΙΤΙΚΗ 13.06.2012
Η ασφάλεια, το πρόταγμα της Ν.Δ.
Των Γιωργου Π. Τερζη-Ελλης Τριανταφυλλου
Τη στήριξη της ελληνικής κοινωνίας ώστε «να γίνει η Ελλάδα μία χώρα Ασφάλειας και Δημοκρατίας», ζήτησε χθες ο κ. Α. Σαμαράς, παρουσιάζοντας τους δώδεκα άξονες του προγράμματός του για την αντιμετώπιση της ανομίας και της λαθρομετανάστευσης. Ο πρόεδρος της Ν.Δ, ο οποίος σήμερα παραχωρεί διακαναλική συνέντευξη Τύπου ενώ χθες είχε τηλεφωνική επικοινωνία με τον Ισπανό πρωθυπουργό Μαριάνο Ραχόι σχετικά με τις εξελίξεις στις δύο χώρες, επεσήμανε πως «η ασφάλεια του πολίτη είναι προϋπόθεση για τη Δημοκρατία, αλλά και για την οικονομική ανάπτυξη» και έκανε λόγο για ένα νέο δόγμα ασφάλειας. Ο κ. Σαμαράς προφανώς, επενδύει στην ατζέντα «νόμος και τάξη» στα 24ωρα που απομένουν μέχρι τις κάλπες, κάτι που είχε επιχειρήσει και στις 6 Μαΐου. Πλέον, όμως, έχοντας απέναντί του τον ΣΥΡΙΖΑ, ο πρόεδρος της Ν.Δ. επιχειρεί να εκφράσει την πλειοψηφία της κοινής γνώμης που δοκιμάζεται από την κατάρρευση του αισθήματος ασφάλειας.

Για το ζήτημα της λαθρομετανάστευσης, ο κ. Σαμαράς επεσήμανε ότι δεν πρόκειται απλώς για οικονομικούς μετανάστες, αλλά για άτομα που έχουν ήδη παρανομήσει μπαίνοντας στη χώρα. Προέκρινε καλύτερη φύλαξη των συνόρων (φράκτης, χρήση καμερών υψηλής τεχνολογίας, συνεργασία με τη FRONTEX) και δημιουργία κέντρων φιλοξενίας εκτός αστικού ιστού όπου θα διοχετεύονται όσοι νέοι μετανάστες παραβιάζουν τα σύνορα, αλλά και εκείνοι που συλλαμβάνονται για αδικήματα. Περιέγραψε, επίσης, μαζικούς επαναπατρισμούς, αναγνωρίζοντας ωστόσο ότι απαιτείται η συνδρομή της Ε.Ε. καθώς οι χώρες προέλευσης συχνά δεν αναγνωρίζουν τους μετανάστες ως υπηκόους τους, ενώ υπάρχει σημαντικό έλλειμμα συνεργασίας με την Τουρκία. Συνέδεσε δε τη λύση του προβλήματος με τον «πόλεμο» που κήρυξε στο παρεμπόριο, μέσω του οποίου βιοπορίζονται οι μετανάστες και επανέλαβε τη θέση του για άμεση κατάργηση του νόμου Ραγκούση.

Ιδιαίτερη έμφαση έδωσε στη διαχείριση των περιστατικών βίας κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων, γεγονός που ενδεχομένως αντανακλά την ανησυχία αρκετών εκ των επιτελών του για την επομένη των εκλογών. Συγκεκριμένα, πρότεινε να αλλάξει η νομοθεσία για τη σύλληψη και καταδίκη ενός κακοποιού (κάνοντας ρητή αναφορά στους κουκουλοφόρους), σύμφωνα με τα ισχύοντα στην Ευρώπη, τάχθηκε υπέρ της μαγνητοσκόπησης τέτοιων επεισοδίων, αλλά και της αλλαγής του τρόπου αντιμετώπισης των ταραξιών (αναφέρθηκε στο «μαύρο μπλοκ») με χρήση υδροφόρων.

Παράλληλα, δεσμεύθηκε για την επιστροφή των αστυνομικών στη γειτονιά, με

απελευθέρωση της ΕΛ.ΑΣ. από γραφειοκρατικές εργασίες, ενοποίηση των μηχανοκίνητων τμημάτων της, υπέρπτηση ελικοπτέρων και έλεγχο, διαχείριση περιστατικών, αλλαγή των κανόνων εμπλοκής, ανάλογα με το έγκλημα, αντιμετώπιση της χαμηλής εγκληματικότητας, διάλυση των γκέτο τοξικομανών. Μίλησε επίσης για συνολική αλλαγή της ποινικής αντιμετώπισης, ώστε η επιείκεια να μην συνιστά τελικά ατιμωρησία. «Όσοι κρίνονται ένοχοι να μένουν στη φυλακή για επαρκή χρόνο», είπε, προκρίνοντας αποσυμφόρηση των φυλακών, μέσω και της απέλασης των ποινικών αλλοδαπών, άμεση λειτουργία των νέων σωφρονιστικών καταστημάτων, αλλαγή των κανονισμών λειτουργίας ώστε να σπάσουν τα κυκλώματα εντός των τειχών.

Αβραμόπουλος υπέρ συναινέσεων

Σε μετριοπαθείς τόνους, διακριτούς από τη γραμμή της πόλωσης, κινείται ο αντιπρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας κ. Δημήτρης Αβραμόπουλος, ο οποίος χθες έκανε λόγο για την ανάγκη υποστολής των κομματικών λαβάρων και συγκρότηση οικουμενικής κυβέρνησης. «Η επόμενη μέρα είναι καθοριστική για το μέλλον του τόπου» εκτίμησε (97,8) ο κ. Αβραμόπουλος, προσθέτοντας ότι «πρέπει να συγκροτήσουμε ένα εθνικό ευρωπαϊκό μέτωπο μέσα από μία κυβέρνηση με συγκεκριμένο πρόγραμμα και στόχους». Μην αφήνοντας, δε, περιθώριο παρανόησης προσέθεσε: «Έχουμε υποχρέωση αυτήν την ώρα, να κρατήσουμε την πατρίδα μας όρθια. Και μπορούμε να το κάνουμε, ενωμένοι και με ένα πρόγραμμα που θα ανακουφίσει τις ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις», είπε ο κ. Αβραμόπουλος.

6.
Μετανάστες
ΑΡΧΕΙΟ ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ 13.06.2012

Η ανεξέλεγκτη λαθρομετανάστευση αποτελεί μείζον πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας και απειλεί πλέον τόσο τη δημόσια ασφάλεια όσο και τη δημοκρατία. Αποτελεί δε προϊόν συσσωρευμένης αδράνειας και εγκληματικών λαθών σειράς ελληνικών κυβερνήσεων, οι οποίες απέτυχαν να φυλάξουν στοιχειωδώς τα σύνορα της χώρας. Η πάταξη της λαθρομετανάστευσης είναι, όμως, αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους και των νομίμων εκπροσώπων του. Ουδείς νομιμοποιείται, νομικά, ηθικά ή πολιτικά να παίρνει τον νόμο στα χέρια του σε μια σοβαρή χώρα. Θα πρέπει, μάλιστα, να προβληματίσουν όλους μας τα συνεχή κρούσματα βίας και προπηλακισμών εναντίον και μεταναστών οι οποίοι είναι νόμιμοι, εργάζονται σκληρά και σέβονται τους νόμους της χώρας που τους φιλοξενεί. Το κράτος να κάνει επιτέλους τη δουλειά του, φυλάσσοντας τα σύνορα, απελαύνοντας τους λαθρομετανάστες και αποτρέποντας την αυτοδικία.

7.
ΕΛΛΑΔΑ 29.06.2012
Τα τραπεζάκια έξω σώζουν αθηναϊκές πλατείες
Του Κωστα Ονισενκο
Στην τελική ευθεία για την έγκριση τοποθέτησης τραπεζοκαθισμάτων στην πολύπαθη πλατεία Ομόνοιας βρίσκεται ο Δήμος Αθηναίων σε συνεννόηση με επιχειρηματίες της περιοχής. Χθες, πραγματοποιήθηκε κλειστή σύσκεψη, στην οποία μετείχαν στελέχη της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου (που ορίζει τους τεχνικούς όρους και τις προϋποθέσεις των παρεμβάσεων), εκπρόσωποι επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ομόνοια

και της Κίνησης Πολιτών Κέντρου Αθήνας (ΚΙΠΟΚΑ). Κατά τη διάρκεια της σύσκεψης η πλευρά του δήμου παρουσίασε για πρώτη φορά τα σχέδια για τα σημεία στα οποία προτείνεται να αναπτυχθούν τραπεζοκαθίσματα, στα πεζοδρόμια γύρω από την πλατεία, αλλά και στο κέντρο της.

Οι ενδιαφερόμενες πλευρές συμφώνησαν να οριστούν συγκεκριμένες προδιαγραφές για τις παρεμβάσεις που θα γίνουν, προκειμένου η πλατεία να παραμένει λειτουργική και αισθητικά ισορροπημένη. Για τα πεζοδρόμια προβλέπονται τραπεζοκαθίσματα στο μεγαλύτερο μέρος της, πλην του τμήματος μεταξύ Πειραιώς και Σταδίου, όπου δεν υπάρχει αρκετός χώρος. Συγκεκριμένα σημεία έχουν προταθεί και για την καρδιά της πλατείας (με «θέα» προς τα τμήματα Πειραιώς - Αγ. Κων/νου, Πανεπιστημίου - Σταδίου και Σταδίου - Πειραιώς). Οι χώροι που προβλέπονται για τις ομπρέλες και ορίζουν ουσιαστικά το μέγεθος της παρέμβασης θα έχουν διαστάσεις για κάθε ομπρέλα 4 επί 4 μέτρα για το πεζοδρόμιο και 5 επί 5 μέτρα για την πλατεία. Αντί για ομπρέλες οι επιχειρηματίες ζήτησαν να τοποθετηθούν τεντοπέργκολες, μια πρόταση ωστόσο που δεν έγινε δεκτή από την πλευρά του δήμου. Διαφωνίες προέκυψαν και σε ό,τι αφορά την ηλεκτροδότηση, την υδροδότηση και την αποχέτευση των εγκαταστάσεων επί της πλατείας. Ειδικά για την ηλεκτροδότηση, ακούστηκε η πρόταση να χρησιμοποιηθεί δημόσιο ρεύμα με τοποθέτηση μετρητών κατανάλωσης. Ο δήμος εξέφρασε την επιφύλαξή του και στην πρόταση των επιχειρηματιών να τοποθετηθεί ντεκ κάτω από τα τραπεζοκαθίσματα. Προτάθηκε να υπάρχει ενιαία εικόνα, να γίνει επιλογή μεταξύ τριών χρωμάτων όσον αφορά τα καθίσματα, μεταξύ συγκεκριμένων διαχωριστικών που θα περικλείουν τα τραπεζοκαθίσματα και να είναι διακριτικά τα λογότυπα των καταστημάτων. «Πρέπει να είναι ξεκάθαρο ότι μιλάμε για χρήση υπαίθριου χώρου και όχι για επέκταση καταστήματος» ανέφερε ένα από τα στελέχη του δήμου, υπογραμμίζοντας ότι ο χώρος παραμένει δημόσιος σε κάθε περίπτωση. Αναμένεται η επόμενη συνάντηση μεταξύ των φορέων για τις λεπτομέρειες, ωστόσο όπως φάνηκε από τη χθεσινή συζήτηση η απόφαση για την τοποθέτηση τραπεζοκαθισμάτων έχει ήδη ληφθεί.

Πόλοι έλξης

«Πιέσαμε προς αυτήν την κατεύθυνση για αρκετό καιρό και είμαστε ικανοποιημένοι από την ανταπόκριση του δήμου. Το ζήτημα επανάκτησης της πλατείας Ομονοίας είναι ζωτικής σημασίας για την αναβάθμιση του κέντρου. Σε αυτήν την κατεύθυνση θεωρούμε ότι τα τραπεζοκαθίσματα θα λειτουργήσουν πολύ θετικά, ως πόλος έλξης και συνάντησης ανθρώπων που σήμερα απλώς περνούν βιαστικά από την πλατεία και τους γύρω δρόμους» λέει στην «Κ» ο συντονιστής της ΚΙΠΟΚΑ Δημ. Νικολακόπουλος. Στο ίδιο μήκος κύματος είναι και ο επιχειρηματίας Γιώργος Σταματόπουλος, που συμμετείχε στη χθεσινή συνάντηση: «Εκτιμώ ότι τα όποια γραφειοκρατικά προβλήματα ή διαφωνίες θα λυθούν σύντομα».

Αντίστοιχο «πείραμα» επιχειρήθηκε λίγους μήνες νωρίτερα στην Πλ. Βικτωρίας με θετικά αποτελέσματα. Σύμφωνα με τους κατοίκους της περιοχής, τα τραπεζάκια έξω έδωσαν ζωή στην πλατεία. «Έγινε τόπος συνάντησης, οι άνθρωποι έρχονται και κάθονται αποτρέποντας με την παρουσία τους τη συγκέντρωση προβληματικών ομάδων, όπως παράνομοι μετανάστες και χρήστες ναρκωτικών. Παράλληλα, είναι και μια διέξοδος για τους κατοίκους της περιοχής που έχουν κάπου να καθήσουν και να πιουν τον καφέ τους. Φυσικά, τα απογεύματα που ο κόσμος φεύγει, τα προβλήματα επιστρέφουν στην πλατεία» λέει η Ελένη Παπαδοπούλου, μέλος της επιτροπής κατοίκων πλ. Βικτωρίας. Σύμφωνα με την ίδια, η κίνηση που έδωσαν τα τραπεζοκαθίσματα στη «Βικτώρια» έσωσαν επιχειρήσεις της περιοχής που ήταν έτοιμες

να κλείσουν. Μάλιστα, χάριν αυτών δημιουργήθηκαν τουλάχιστον 15 νέες θέσεις εργασίας.

8.
ΕΛΛΑΔΑ 26.04.2012
Αρχίζει σήμερα στον Έβρο η κατασκευή του φράχτη
Του Θαναση Τσιγγανα
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ. Με καθυστέρηση 15 μηνών και 2,5 μήνες μετά τα «εγκαίνια» του Φεβρουαρίου για την εξυπηρέτηση τότε των εσωκομματικών διεργασιών στο ΠΑΣΟΚ, αρχίζουν σήμερα στις Καστανιές του Έβρου, δέκα μέρες πριν από τις εκλογές, οι εργασίες για την κατασκευή του πολυσυζητημένου φράχτη, συνολικού μήκους 10,3 χλμ. που προβλέπεται να ολοκληρωθεί στα τέλη του ερχόμενου Σεπτεμβρίου.
Ο φράχτης ή «τεχνικό εμπόδιο», όπως περιγράφεται στο νέο Επιχειρησιακό Σχεδιασμό Επιτήρησης των συνόρων, θα κατασκευαστεί επί ελληνικού εδάφους για να ανακόψει τη μεταναστευτική ροή, στο πιο προβληματικό σημείο των ελληνοτουρκικών συνόρων στον Έβρο, όπως αποδεικνύουν τα τελευταία χρόνια και τα στατιστικά στοιχεία εισροής λαθρομεταναστών.

Όπως δήλωσε χθες στην «Κ» ο κ. Πέτρος Δαγρές, πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας ΔΑΓΡΕΣ ΑΤΕ, που έχει αναλάβει το έργο της κατασκευής του φράχτη, «τα συνεργεία πιάνουν από σήμερα δουλειά στις Καστανιές και αν δεν υπάρξουν απρόβλεπτα, μέχρι τα τέλη Ιουνίου θα έχει ολοκληρωθεί η πρώτη φάση της κατασκευής». Απρόβλεπτα, καθώς ο ίδιος ο φράχτης από την ημέρα που εξαγγέλθηκε μέχρι σήμερα πέρασε από... σαράντα κύματα κι ακόμη αμφισβητείται η αποτελεσματικότητά του...

Μολονότι η εταιρεία ανέλαβε το έργο στα μέσα του περασμένου Ιανουαρίου, οι εργασίες δεν ξεκίνησαν εξαιτίας των άσχημων καιρικών συνθηκών, αλλά και γιατί δεν είχαν ολοκληρωθεί οι τοπογραφικές εργασίες, χαράξεις και αποτυπώσεις των περιοχών που θα διέλθει.

Όπως είπε ο κ. Δαγρές «τα γκρέιντερ θα καθαρίσουν πρώτα το πρανές του αγροτικού χωματόδρομου κατά μήκος της συνοριακής γραμμής, όπου θα στηθεί η εξωτερική πλευρά του φράχτη προς την τουρκική πλευρά, ενώ παράλληλα θα διαμορφώνονται οι εδαφικές κλίσεις για την τοποθέτηση της δεύτερης σειράς συρματοπλέγματος που θα δεθεί στα σιδερένια πλαίσια και τους γερά θεμελιωμένους φρεατοπασσάλους.

«Μετά τον καθαρισμό και τη διαμόρφωση της εδαφικής ζώνης θα ακολουθήσει η θεμελίωση δύο σειρών πασσάλων», είπε ο κ. Δαγρές περιγράφοντας το πρώτο στάδιο. Η εξωτερική πλευρά προς το τουρκικό έδαφος θα είναι χαμηλότερη περίπου 2,5 μέτρα από την εσωτερική προς την πλευρά της Ελλάδας, που θα έχει 3 μέτρα ύψος. Στο κενό διάστημα 1,2 μ. της διπλής περίφραξης θα τοποθετηθεί κονσερτίνα, το ειδικό λεπιδοφόρο συρματόπλεγμα που δεν κόβεται και χρησιμοποιείται σε όλες τις περιφράξεις υψηλής ασφάλειας. Η κονσερτίνα θα είναι πάνω από το ύψος των πασσάλων και θα φτάνει τα 4 μέτρα, «ανυπέρβλητο εμπόδιο για οποιοδήποτε πεζό».

Οι εργασίες ξεκινούν από την «πυραμίδα 2», κοντά στο σημείο που εκβάλλει ο Άρδας στον Έβρο και θα καταλήξουν στην «Πράσινη Πύλη» της Βύσσας. Στην κατασκευή του θα απασχολούνται καθημερινά 35 εργαζόμενοι.

Το κόστος υπολογίζεται στα 3,2 εκατ. ευρώ και χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και όχι από το Ταμείο Εξωτερικών Πόρων, καθώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διά των εκπροσώπων της χαρακτήρισε προ καιρού την

κατασκευή αναποτελεσματική και το μέτρο βραχυπρόθεσμο στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Υπονοώντας προχειρότητα, υπέδειξαν μια συνολικότερη αντιμετώπιση του προβλήματος.

Η εξαγγελία του φράχτη έγινε από τον κ. Χρ. Παπουτσή τέλη του 2010 και συνάντησε πολλές αντιδράσεις από κόμματα και οργανώσεις, ενώ διαφώνησαν εκπρόσωποι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον Έβρο, εκτός από τον Δήμο Ορεστιάδας, στην επικράτεια του οποίου θα κατασκευαστεί. Το σχέδιο κατασκευής, το 8μηνο του 2011, μπήκε ουσιαστικά «στα υπ' όψιν» κι επανήλθε πέρυσι τον Σεπτέμβριο, όταν προκηρύχθηκε διαγωνισμός για την ανάθεση, διαδικασία που ολοκληρώθηκε τέλη του περασμένου χρόνου.

Το τμήμα όπου θα στηθεί το «τεχνικό εμπόδιο» αποτελεί μέρος των 150 χιλιομέτρων της συνοριακής γραμμής Ελλάδας-Τουρκίας και θεωρείται το πιο προβληματικό, καθώς από εκεί οι Τούρκοι διακινητές προωθούν στο ελληνικό έδαφος μεγάλους αριθμούς λαθρομεταναστών από αφροασιατικές χώρες.

Ακόμη και σήμερα και παρά την «ανάδειξή» του, το σημείο αυτό των 10-12 χλμ. εξακολουθεί να είναι «πύλη» για την είσοδο των λαθρομεταναστών στην Ελλάδα. Ο βόρειος Έβρος παρουσιάζει πάλι αυξημένη διέλευση λαθρομεταναστών σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011, την περίοδο δηλαδή που η Frontex, ο ευρωπαϊκός οργανισμός για τη φύλαξη των εξωτερικών συνόρων, είχε αποστείλει στην περιοχή τη δύναμη ταχείας επέμβασης (RABIT) με 175 συνοριοφύλακες από 25 χώρες της Ε.Ε. για να συνδράμουν τις ελληνικές αρχές στην προσπάθεια ανακοπής του λαθρομεταναστευτικού κύματος.

Ενστάσεις φορέων

Ενώ η ηγεσία του υπουργείου Προστασίας του Πολίτη αναζητεί σήμερα χώρους για την εγκατάσταση κέντρων φύλαξης λαθρομεταναστών ανά την Ελλάδα, το πρώτο τρίμηνο του 2012 καταγράφηκε αύξηση μεγαλύτερη του 30% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011 στον Έβρο, καθώς εισήλθαν συνολικά 7.646 λαθρομετανάστες. Οι 4.679 εξ αυτών εισήλθαν από τη συνοριακή γραμμή της Ορεστιάδας όπου θα κατασκευαστεί ο φράχτης.

Εκπρόσωποι φορέων στον Έβρο και συνδικαλιστές αστυνομικοί επισημαίνουν πάντως ότι ο φράχτης ίσως να βοηθήσει, αλλά δεν θα λύσει το πρόβλημα, αφού οι λαθρομετανάστες θα στραφούν στα ποτάμια περάσματα του Έβρου ή στα θαλάσσια του Αιγαίου.